Toimetus ja talitus: Tallinn. Pikk 2
Hadume telefonikeskjaam 428-53
Tellimiste ja kuulutuste vastuvõtt Rataskaevu tn. 2, telefon 451-67
Tarvitamata käsikirju ei säilitata
Toimetuse kõnetunnid k. 13—14

EESTI SÕNA

M. Riimaste
Posti 11
Haapsalu
31-3
22750

Üksiknumbri hind 10 penni
Ilmub kuus korda nädalas
Tellimishind kuus kodumaale 2.50 rmk.; välismaale 3.40 rmk. Aadressi muutmine 20 penni. Tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid ja postiagentuurid
Talitus avatud k. 8—15 laupäeval 8—13

Nr. 179 (IV aastakäik) Reedel, 4. augustil 1944 Tänast lehte 6 lk.

KÕRVALE-HOIDJAD

„Meil Vabadussõjas tuli võidelda raskemas olukorras kui praegu," ütles meie Vabadussõja juhte admiral Pitka hiljuti Narva rindel käies.

Tõsi, Vabadussõjas polnud vaenlase jõud materiaalselt küll nii suur kui praegu. Aga see-eest ei olnud ka meie maa kaitseks temale vastu astumas kaugeltki seda sõjalist jõudu, mis praegu.

Ometi võitsime Vabadussõja. Vaenlase arvulisest ülekaalust hoolimata. See võit sai võimalikuks võidutahte ja sisemise distsipliini tõttu. Ühe sõnaga — seetõttu, mida meie nimetame V a b a d u s s õ j a v a i m u k s.

Paljud, kes Vabadussõda ise ei ole üle elanud, või need, kes teda enam hästi ei mäleta, arvavad ehk, et see Vabadussõja vaim oli mingi püsiv ja muutmatu suurus, mis oli ühesugusena olemas sõja algusest lõpuni.

Lugu polnud kaugeltki nii. Vabadussõja vaim tegi läbi mitu arenguastet. Temal olid oma k a n d j a d, aga ka oma k a h j u s t a j a d. Vaenlane ei osanud tol ajal veel teha nii salakavalat propagandat kui praegu. Tal ei olnud veel aastate kaupa koolitatud ja kursustel väljaõpetatud kihutajate, spioonide ja agentide kaadrit. Aga tal olid veel värsked sidemed meie maaga. Ja Viktor Kingissepp õõnestas meie tagalat oma moodi Vabadussõja ajal. Katsus äraostmise teel värvata endale käsilasi ja andis välja isegi põõsaaluseid lendlehti.

Kõik see ei kannud vilja. Eesti rahva tuum oli terve, elutahe kindel.

Seda ü h e l t poolt. T e i s e l t poolt aga jõuti juba algusest selgusele, et tagala nõrgestajaile, ässitajaile ja ennast ässtada laskjaile tuleb vastu astuda täie kindluse ja karmusega.

Nii likvideeriti mitmedki vahejuhtumid, mis kaua edasi arenedes oleksid viinud katastroofini.

Mis oleks juhtunud, kui Tallinna Vanaturul õppursõdurid poleks täie julgusega vastu astunud vaenuliselt meelestatud salgale? Kui bolševismimeelset ässtituskongressi augustis 1919 ei oleks suletud, vaid oma kihutustööd lastud rahulikult edasi teha, inimesi hullutada ja terroriseerida?

Jah, mis siis oleks juhtunud?

Emba-kumba: kas oleksime oma sõjalise vastupanuvõime vähehaaval täiesti kaotanud ja Eesti oleks liidetud juba 25 aasta eest punase Venemaa külge. Või oleksime küll kuidagiviisi ehk sõja suutnud lõpetada meile kuidagi veel soodsate tingimustega, aga oleksime sõjast välja tulnud l õ h k i k ä r i s t a t u d rahvana. Just sisemiselt lõhki käristatult.

Sest kujutlegem olukorda, et Vabadussõjas oleks olnud palju kõrvalehoidjaid, viilijaid ja väejooksikuid. Kes selle asemel, et relv võtta ja m e e s t e kõrvale asuda, oleksid mobilisatsioonidest kõrvale hoidnud või väeosadest ära joosnud. Et soojal sõjasuvel niisama metsi mööda luusida, samagonipaja ääres samblal lesida ja igapidi lulli lüüa — vabana isegi igapäevasest tööst, mis rahu ajal kodus teha tuli.

Samal ajal oleksid aga t e i s e d rindel pidanud sõdima ka nende kõrvalehoidjate eest. Sest rinnet oleks tulnud kaitsta ju iga hinna eest. Ega muidu poleks need lullitajadki saanud rahulikult samblal pikutada. Poleks muidu olnud ka kedagi, kes neile metsa toitu oleks toonud, sest sissetungiv punavägi oleks ju kodud kõik ära laastanud.

Ja kujutlegem nüüd edasi, et sõja lõppedes oleksid ü h e d tulnud tagasi r i n d e l t — need, kes olid kaotanud oma tervist ja verd, võidelnud ja v õ i t n u d, t e i s e d aga — metsast või võsast... Kas oleks need kaks rühma mahtunud teineteise kõrvu elama ja töötama? — Muidugi mitte. Rindevõitlejailt poleks keegi saanud nõuda, et nad nendesse, kes õõnestasid nende võitlust, oleksid pidanud suhtuma kui omasarnastesse ja täieõiguslikesse töö- ning saatusekaaslastesse. Oleks tekkinud mõnevõrra olukord, nagu see on kodusõdade tulemus ja nagu seda osaliselt nägime Soomes. Oleks jäänud l õ h e rahva sisse ja sõja lõppedes oleks tulnud hulgaliselt sulgeda kõrvalehoidjaid ja vaenlase abistajaid vanglatesse ning töölaagritesse.

E e s t i rahvast on säärane karikas seni õnneks mööda läinud. Viimase aja suurtes ühiskondlikkudes keeristes on vaid väga väike osa meie rahvast võtnud eesti rahvusele kahjuliku või loiu hoiaku.

Nagu tähendatud, on üheks põhjuseks olnud meie rahvusliku vastupanu õige organiseerimine ja väljastpoolt ründavate haigusidude likvideerimine juba alguses.

Neil vabadussõjaaegsetel ja pärastistelgi kogemustel tugenevad ka need määrused, mis praegu on võetud rakendusele. Eilsest lehest lugesime määrusi kaitseteenistusest kõrvalehoidjate abistajate karistamise kohta, samuti määrust mõningate muudatuste kohta sõjaerikohtu menetluses, millede järgi nüüd ka tsiviilisikud, kes abistavad kõrvalehoidjaid, lähevad sõjaerikohtu alla.

Sünkohal on varemini rõhutatud, kuidas vaenlane püüab meie maad vallutada mitte ainult relvaga, vaid ka sõnamürgiga. Kuidas ta püüab meie võitlustahet hävitada, meid l o i u k s- ja ü k s k õ i k s e k s oma saatuse vastu teha.

Tuleb juba algusest peale tõmmata selge joon nende tõeliste eestlaste vahel, kes tahavad, et e e s t i r a h v a s p ü s i k s ja kes oma rahva ja iseenda elu eest valmis on võitlema ja töötama seal, kuhu teda kohustused on määranud.

Ja nende vahel, kes on vaenlase otsesed käsilased või niivõrd ebarahvuslikud, ebasotsiaalsed või lihtsalt ägedad, et talitavad pimesi nii, nagu soovitab neile vaenlase propaganda.

Iga lõikus on valus, aga õigeaegne lõikus kindlustab organismi elu.

Oma rahvuse elu ei tohita jätta ometi kaitseta vaenuliste hävitusjõudude vastu — tulgu need jõud, kust tahes.

Sest E e s t i p e a b e l a m a! Ta ei tohi uuesti sattuda punamõrtsukate meelevalda!

A. O.

Enamlaste läbimurrukatsed idarinde põhjalõigus nurjusid

Saksa vasturünnakute edu Biržai ja Radzymini juures. — Juulis hävitati 4158 Nõukogude tanki ja 1329 lennukit

Normandias jatkuvad anglo-ameeriklaste tugevad rünnakud Saksa soomusjõud vihasel vasturünnakul

F ü h r e r i peakorterist, 3. augustil.

Sõjajõudude ülemjuhatus teatab:

Normandias jatkas vaenlane ägedast suurtükitulest ja paljudest jahipommituslennukeist toetatuna oma tugevaid rünnakuid dessandisillapea kesk- ja lääneosas. Ta tõrjuti enamikes kohtades raskeis võitlusis kaotusrikkalt tagasi ja suutis vaid vähestes punktides edusamme saavutada. Seal asusid meie väed vastulöögile.

Kagu pool Villedieu'd seisavad meie soomusväed jatkuvai vasturünnakul lääande.

Üle Avranches'i lõunasse ja lääande tunginud vaenlase jõud liikusid oma soomustippudega Rennes'i ja Dinani peale, kus nad tõrjuti.

Lahingulennukid ajasid laiali vaenlase marsikolonne ruumis lõuna pool Avranches'i ja hävitasid suurema arvu tanke, suurtükke ja sõidukeid.

Normandia ja okupeeritud läänealade kohal tulistati alla 18 vaenlase lennukit.

Prantsuse territooriumil hävitati võitlusis 118 terroristi. Neil puhastusaktsioonel kaotasid bandiidid alates 6. juunist umbes 7300 surnut ja 4700 vangi.

Raske V 1 tasumistuli lasub edasi Londoni suurruumil.

Itaalias tõrjusid meie väed ka eile kaotusrikkais võitlusis kõik vaenlase läbimurrukatsed Firenze suunas. Nad osutasid vaenlasele lääne ja mõned kilomeetrid lõuna pool linna edasi visa vastupanu.

Karpaatide põhjanõlvadel nurjus hulk tankidest toetatud Nõukogude rünnakuid. Vastulöökidega, eriti Beskiidide kitsasteel, paisati vaenlane veelgi tagasi.

Suures Visla käärus tugevnes vaenlase surve läänepool Baranovit. Edasi kirde pool varises hulk enamlaste rünnakuid kaotusrikkalt kokku. Mitu jõest ülletulekukatset aeti nurja.

Kirde pool Varssavit arenes raskeid vaheldusrikkaid võitlusi. Radzymini linn vallutati vasturünnakul meie tankide poolt.

Ajal kui Bugi keskjooksul ja lõuna pool Augustovot vaenlase korduvad rünnakud nurjusid, on Sejny—Vilkaviškise lõigus ja Jelgava juures käimas vihased võitlused.

Biržai ruumis vallutasid meie grenaderid vasturünnakuil mitu asulat tagasi. Ida pool Düünat ja Narva maakitsusel aeti raskeis võitlusis nurja tugevad Nõukogude läbimurrukatsed.

Suures tõrjelahingus Karpaatide ja Soome lahe vahel hävitati juulikuus ainuüksi maavägede ja relva-SS-üksuste poolt 3908 vaenlase tanki. Veel 250 vaenlase tanki hävitati õhujõudude poolt.

Samas ajavahemikus kaotasid enamlased õhuvõitlusis ja õhutõrjesuurtükivõe läbi 1329 lennukit.

Edukad vasturünnakud tõrjelahingu tulipunktides

B e r l i i n, 3. 8. (DNB) Idarindel teostasid meie väed suure tõrjelahingu tulipunktides mõjuvaid vasturünnakuid. Dolinast edela pool paisati vaenlane veelgi kaugemale tagasi. Lääne pool Samborit ja Sanoki juures püüdsid vaenlased tulemusteta meie rünnakuga ettevõtlidud positsioone jälle kokku suruda. Nende rünnak varises kokku 15 tanki kaotamisega. Ka lõuna pool Rzeszovit ründas vaenlane tugevate jõududega, kuid meie väed ründasid teda tiivalt ja saavutasid pinnavõidu.

Visla suure kääru lõunaosas olid enamlased Visla ja Sani vahelisse kolmnurka kogunud tugevaid jõude ja tunginud kitsa kiiluna üle Baranovi kuni Staszovini. Siin tabas neid juba esmaspäeval meie vastulöök. Asulast põhja ja kirde pool seisavad meie väed raskeis võitlusis järjest tugeneva vaenlasega. Üks meie suurem jõududegrupp oli nende vahelduvate võitluste kestel ajutiselt ära lõigatud ja pidi tõrjuma pidevaid diviisitugevusi rünnakuid. Nad pidasid nii kaua vastu, kuni nad teiste üksuste vasturünnakuga vabastati. Selle visa vastupanu tulemuseks oli enamlaste rünnakute kokkuvarisemine põhja suunas, nii et sissemurruruumi pind jõe ääres jäi kitsaks.

Põhja pool Baranovit kuni Varssavi ruumini püüdsid enamlased asjatult laial rindel saavutada üleminekut Visla jõest.

Õhujõud ründasid jõekaldale kogunenud vaenlase jõude ja hävitasid ainuüksi Sandomiri ruumis pommide ja pardarelvadega 12 tanki ning umbes 50 täislastis veoautot.

Varssavist kirde pool püüdsid enamlased viimaseil päevil uusi tugevaid jõude linna ümberhaaramiseks põhja poolt kohale tuua. Meie väed lõikasid läbi nende väegruppide sideteed. Teisipäeval ründasid tankid ettetunginud vaenlast ja vallutasid seejuures lõunast läänest edasi tungides Radzymini linna.

Bugi keskjooksul ründasid enamlased mitmes kohas niisama edutult. Kaugemal põhja pool õnnestus neil saavutada tühist edu. Augustovi metsast põhja pool peatati ta Sudaueni ja Kalvarija vahel uutel positsioonidel. Siin ja kirde pool Vilkaviškist on käimas ägedad võitlused.

Ka Neemeni ja Siauliai ruumi vahel püsis tugev vaenlase surve. Mõlemal pool Jelgavat arenesid ägedad võitlused sillapea pärast Kuramaa Aa ääres.

Biržai ruumis jatkusid meie edukad vasturünnakud.

Siin laiendasid meie väed Biržai linna äravõtmise järele oma rünnakurinde 30 km laiusele ja murdsid jälle 8 km pikkuselt ning 8 km sügavuselt vaenlase liinidesse. Seejuures vallutati mitu tähtsat asulat. Teised meie rünnakud olid suunatud sissemurrukoha vastu ida pool Düünat. Siin kaitses allohvitser Walter Hejari ühest grenaderide rügemendist vähese kamraadidega üht kaugele etteulatuvat positsiooni mitme kompanii tugevuse rünnaku vastu. Vaenlane jäi rohkete kaotustega edutuks.

Narva maakitsuses alustasid enamlased jälle oma rünnakuid viie diviisiga. Pealetungid nurjusid, kuid võitlused pole veel lõppenud.

Saksa edukad vasturünnakud invasioonirindel

B e r l i i n, 3. 8. (DNB) Invasioonirindel teostasid meie väed kolmapäeval mitmes tähtsas lõigus ägedaid vastulööke. Nad ründasid vaenlast Caumontist kagu pool Odoni jõe allikapiirkonnas ja 291. kõrgendikul ning surusid ta tagasi. Inglased tõid võitlusse uusi jõude, kuid et suutnud enam saavutada oma endisi liine.

Meie vasturünnakuil oli edu ka Beni-Bocage'i juures ettetunginud Briti lõögirühmade vastu. Mitu vaenlase poolt okupeeritud asulat võeti tagasi. Kolm killu, millega vaenlane teisipäeval ründas ruumis lõuna pool Caumonti, olid seega kolmapäeva lõunaks peatatud.

Inglased tugevdasid sellepeale oma läänetiiba ja suunasid ida pool Tessy'd neljanda lõögi üle Souleure'i jõe. Sel rünnakul oli esialgu edu. Vasturünnakud on käimas. Vaenlase rünnakud Odoni orus ida pool Villiers-Bocage'i nurjusid.

Enamlased suruti Jelgava juures tagasi

Leedu-Läti piiriruumis enamlaste jõududegrupp hävitamisel

R i i a, 3. 8. (DNB) Vaenlase sillapea ida pool Jelgavat suruti melepoolse vasturünnakuga ägedais võitlusis koomale. Üks Leedu-Läti piiriruumis lõuna pool Radviliskist äralõigatud vaenlase jõududegrupp on hävitamisel.

Liepna ruumis on Pommeri grenaderid ja suurtükiväelased vaenlasele päevi kestnud säärmiselt vihaseis võitlusis tekitanud raskeimaid kaotusi.

Soome sõjateade

H e l s i n g i, 3. 8. (DNB) Soome sõjateade kõlab järgmiselt:

Karjala maakitsuses tavaline raskereviede häirimistuli. Vuosaimi juures hävitas suurtükivägi ühe vaenlase laskemoonalaagri.

Loimola järvest põhja pool löödi tagasi üks pataljonitugevune vaenlase rünnak.

Ilomantsi suunas sattusid meie lõögirühmad, kes opereerivad vaenlase selja taga, vaenlase üksustega mõnes kohas ägedaisse võitlusisse. Seejuures oli vaenlasel suuri inimkaotusi ja tal hävitati kolm tanki.

Rukajärvi suunas kestavad veel võitlused ühe vaenlase üksusega, kes tuli üle veepiiri.

Ühes kaugemas punktis löödi tagasi vaenlase pataljon, kes liikus meie positsioonide ees.

Meie õhuväed pommitasid edukalt vaenlase väekoondisi idarindel.

Uus õhujõudude kindralstaabi ülem

B e r l i i n, 3. 8. (DNB) Führerile sooritatud atentaadil surma saanud kindralkolonel Korteni järeletulijaks määras riigimarssal Göring kindralleitnant Werner Kreipe õhujõudude kindralstaabi ülemaks.

Briljandid vaprale lendurile

B e r l i i n, 2. 8. (DNB) 31. juulil 1944 annetas Führer kolonelleitnant Helmut Lentile, ühe ööjahilennukite eskaadri ülemale, kui 15. sõdurile Saksa sõjaväes Tammelehise mõõkade ja briljantidega Raudristi Rüütliristi juure.

Selle kõrge aumärgi annetamisega tunnustas ja austas Führer jällegi saksa edukaima ööjahilenduri sangarlust ja saavutusi. 102 ööjahivõiduga, millele lisanduvad 8 päevast võitu, mida ta saavutas hävituslennukiga esimesel sõja-aastal, el ole kol.-ltn. Helmut Lent üksnes edukaim, vaid ka üks kogenumaid pioneere saksa ööjahilennu alal.

V I tekitab suuri kahjusid

Inglise teade V I uutest rünnakutest

S t o k h o l m, 3. 8. (DNB) Silmapaistva vastandina Reuteri napisõnalistele teadetele V I tegevusest annab Inglise teadetebüroo täna „kuskilt Lõuna-Inglismaalt" järgmise teate:

Lendava pommi uutel rünnakutel Inglismaa lõunapoolseile krahvkondadele, kaasa arvatud Londoni piirkond, ööl vastu neljapäeva ja neljapäeva varahommikul sai mitu inimest surma ja tekkis suuremaid kahjusid. Rünnakud järgnesid üksteisele lühemate vaheaegadega kui tavaliselt ja olid ühes piirkonnas seniseist raskemad.

Ettepanek Londoni evakueerimiseks

B e r l i i n, 3. 8. (DNB) Tasumisrelva tuli on kõigis Londoni osades avaldanud tugevaimat toimet. Purustused ja kaotused on mõnda inglise ministrit niivõrd masendanud, et nad tegid ettepaneku Londoni evakueerimiseks. Arvestades niisuguse sammu ettenähtamatuid tagajärgi lükkas Churchill need ettepanekud tagasi. Selle asemel läks ta Montgomery juure et nõuda temalt kõikide kasutada olevate jõudude tegevusse rakendamisega otsuse saavutamist, enne kui teised tasumisrelvad tarvitusele võetakse. See on peale vana eesmärgi — saavutada liikumisvabadust, juba mõnda päeva kasvava hooga sooritatud ingliste ja ameeriklaste rünnakute peapõhjuseks.

Türgi katkestas suhted Saksamaaga

Saatuslik otsus liitlaste surve all

B e r l i i n, 3. 8 (DNB) Pärast seda kui Türgi valitsus liitlaste survel üles omal ajal üles kroomimaagi lepingu Saksamaaga, esitas ta nüüd samasuguste surveabinõude sunnil rahvuskogule otsuse katkestada Saksamaaga ka teised majanduslikud ja diplomaatilised suhted. Pärast ägedat vaidlust Türgi rahvaerakonna kinnisel rühmatõstungil võttis Türgi rahvuskogu kolmapäeval vastu valitsuse otsuse. Suhete katkestamine tähendab nüüd millegi läbi provotseeritud Saksa-Türgi sõpruslepingu murdmist.

Siit tulenevad tagajärjed ei kujune anglo-ameeriklaste kinnitusile vaatamata Türgile teissuguseiks kui need, mida Molotov juba omal ajal Berliinis avaldas, s. o. Nõukogude toetuspunktide asutamine Türgis ja seega iseseisva Türgi likvideerimine.

Välisministeeriumi protokolliülem teatas kolmapäeva õhtul Türgi asjaajajale, et tema missioon Saksamaal on lõppenud ja palus teda vilvitamata lahkuda Saksa territooriumilt.

Presidendivahetus tähendab jõudude keskendamist

Soome ajakirjandus presidendivahetusest. — Soome valitsuse külaskäik lahkunud riigipresidendile

H e l s i n g i, 3. 8. (DNB) „Uusi Suomi" kirjutab ühes kommentaaris presidendivahetusest: Sõja kriitilisel faasil seisab soome rahvas riigipeavahetuse ees. Praegustes rasketes oludes on jõudude keskendamine ja mitmesuguste poliitiliste tahtesuundade koondamine vajaliseks eeltingimuseks, et jagu saada aja ülesannetest.

Ajaleht juhib tähelepanu sellele, et enamikus teistest riikidest on sõjaline ja tsiviiljuhtimine juba mõnda aega koondatud ühe inimese kätte. Ajaleht nimetab Ryti tagasiastumist sellesama isetu ja kaugeleulgeva hoiaku väljendusena, mida tagasiastuv president on pidevalt osutanud oma teenistusaja kestel. Kogu soome rahvas tänab südamest nende tänusõnadega Ryti teenete eest, mis peaminister oma kõnes väljendas.

Marssal Mannerheim, kes juba varem riigihoidjana on saatusraskel ajal edukalt teeninud oma maad ja kel viimastel presidendi valimistel eriti kodanlike valijate seas oli arvukaid poolehoidjaid, on isiksus, kes omab kõigi poliitiliste ringkondade usalduse ja tagab seega ühtsrinde loomise. Praegune tund käsib soome rahvast ja kõiki tema poliitilisi voole ühineda kaitsevõitluse ja edasise poliitika seljataha.

Ta olevat juba viimastel presidendivalimistel nõudnud, et sõjaline ja tsiviiljuhtimine oleksid ühendatud ühe isiku kätte, ütleb „Helsingin Sanomat". Kuna valitsus nüüd pärast raskeid kogemusi on jõudnud samale ärätundmisele, siis tuleb tehtud otsust tervitada kui paratamatut. Muutus olevat toimunud tõepoolest saatusraskel tunnil, kuid pole põhjust seda võtta nõrkuse tunnusena, vaid hoopis vastupidi, see avaldab Soome teeskeks kujunenud seisukohale selgitavat mõju.

H e l s i n g i, 3. 8. (DNB) Soome valitsus tegi lahkuvale riigipresidendile Rytile kõlaskäigu. Peaminister Linkomies esines Rytile sõnavõtuga, millele ka lahkuv president vastas.

Anglo-ameeriklaste metsikused sõjavangide kallal

Tapeti kaitsetuid saksa sõjavange

B e r l i i n, 3. 8. (DNB) Anglo-ameeriklased on oma sõjaroimade nimistut rikastanud uue vägiteoga, mille jõledus on piletamatu. Tegemist on kuue täiesti kaitsetu saksa sõjavangi tapmisega, mille sooritasid Itaalia rindel 91. Ameerika jalaväediviisi sõdurid. Selle roima üksikasjad said teatavaks ühe saksa sõduri vande all antud tunnistuse läbi sõjakohtu ees. Need andmed, mis on saadud 21-aastaselt kapralilt Werner Tietilt 87. soomusgrenaderide diviisi 3. kompanilst, ei anna põhjust kahelda asja tõelisuses.

Sõjakohtu ülekuulamisel selgusid järgmised asjaolud:

5. juulil tapeti ida pool Casteilliga Maarittimat üks seitsmemeheline grupp saksa sõdureid, üks neist ohvitser, kes pärast sissepiiramist olid end vangi annud, ameerika jalaväelaste poolt ühes laudas püssikuulide ja käsigranaatide läbi. Afekti mõjul tegutsemisest ei saa olla juttugi, sest vangistamise ja tapmise vahel oli pikem ajavahemik, mille kestel vangid üle kuulati ja paljaks rööviti. Kapral Werner Tiet ütles:

„Pärast meie vangistamist sündis järgmist: grenader Göggge, kes haavatuna tallis lebas, lasti ühe sõduri poolt maha, kuna meid läbi otsiti. Siis kästi ka meid talli minna. Seal pandi meid seina ääre, kus meid seitsme meetri kauguselt püssidest tulistati ja mitu käsigranaati meie vahele paisati. Ma ei tea, mitu laaku tulistati ja mitu käsigranaati heideti. Vaenlase poolt vaadatuna oli ma vasakult poolt äärmine, siis tulid veebel, siis leitnant Strobel ja siis teised. Mind kaitses pisut üks etteulatuv müüriosa. Ma sain ühe granaadikillu läbi õlast haavata ja jäksin end kohe pikali. Kohe pärast seda langes veebel mulle peale. Olin meelemärkusel ja kuulsin, kuidas leitnant Strobel ühele ameeriklasele ütles, tulistatagu talle pähe. Nii see ka toimus. Lõpsin siis tallis 2—3 tundi. Õõsel õnnestus mul põgeneda Saksa liinide juure."

Galvani haud mavis

M i l a n o, 3. 8. (DNB) Clarissiinide kloostri kirikus Bolognas asuv suure itaalla füüsiku Galvani sarkofaag sai ühel viimasel õhurünnakul Bolognale raskes kannatada. Selle kõrval seisev õpetlase abikaasa kirst purunes täielikult. Surnute põrmud maeti uuesti.

Bullitt Roomas

G e n f, 3. 8. (DNB) Nagu Reuter Roomast teatab, saabus sinna kurikuulus endine USA suursaadik Pariisis Bullitt, üks ägedamaid sõjaässitajaid ja Saksamaa vastaseid. Tal oli pikem õõnelus liberaalsete partei juhi ja portfellita ministri krahv Sforzaga.

»Enamluse tulevik on merel«

Moskva taotleb meredevalitsemise kaudu maailmavalitsemist

G e n f, 3. 8. (DNB). Inglise nädalaleht „Weekly Review" annab seletusi N. Liidu taotluste kohta merevõimuna, et jõuda maailmavalitsemiseni. Ta kirjutab:

„Arvamust, et N. Liit saab mereriigiks, avaldas USA ajakirjanik Snow juba mõne aja eest „Saturday Evening Postis". Nõukogude poliitika põhimõtteks on vallutada see positsioon, mis on samaaegselt imperialistliku enamluse loogiliseks arenguks. Alates sõja puhkemisest on see ümberkohandumine vägagi kiirenenud.

On kindel tõsiasi, et enamlased tahtsid oma võimulesamisest saadik teha Nõukogude Venemaast suurriigi, mille valitsevat mõju tuntaks igal pool maailmas. Esmalt arvasid enamlased saavutavat seda maailmarevolutsiooni valiandamisega ja lükkasid tagasi idee sundida maailmale peale Nõukogude süsteemi sõjalise jõuga. Kuid juba kahekümnendate aastate alguses jõuti Moskvas teissugustele ärätundmistele.

Stalinil ja tema otsestel kaastöölistel oli kavas viia kogu maailmarevolutsiooni idee uuele põhjalusele ja nimelt sõjaliselt tugevale kommunistlikule diktatuurile.

Alates umbes 1930. aastast on N. Liit end sõjaliselt üha tugevdanud. Nõukogude armee ja õhujõud reorganiseeriti. Ent Moskva teadis ka, et nõkaua ei saa N. Vene suurvõimuks, kui tal ei õnnestu saada tugevaks mereriigiks. Nõukogude merepoliitika muutus ka sellekohaselt. Alguses koondati jõud väikeste, ainult rannakaitseks määratud sõjalaevade ehitamisele, alates 1931. aastast peale aga suure laevastiku rajamisele. Aegamööda kõrvaldati Nõukogude mereväest kõik mehed, kes olid väikese defensiivse sõjalaevastiku säilitamise poolt. Nad asendati ofensiivselt mõtlejatega.

Suurte sõjalaevade tehnilise valmistamise küsimus tegi vähem raskusi kui sobivate toetuspunktide loomine, sest viimaste jaoks vajab N Liit uusi alasid. Siit selgub kogu järgnenud Moskva välispoliitika.

Praegu on Moskvai täesti kindlad eesmärgid: ta tahab saada toetuspunkte Põhja-Norras ning sundida Skaudinaavia riike Sundi ja Kattegati loovutamisele. Edasi taotleb Kreml oma Musta mere laevastikule vaba läbisõiduõiguse kindlustamist Bosporusest ja Dardanellidest, Egeuse mere saarte omandamist kui ka juurepääsu India ookeanile läbi Iraani ning Vaikseile ookeanile Korea ja Liaotungi poolsaarte, s. o. Dairemi ja Port Arthuri kaudu.

Järgnedes põhimõttele, et N. Liidu tulevik on merel, ajab Moskva imperialistliku survepoliitikat. Kõikide vahendite abil püüab ta valutada võõraid maid, mis on vajalikud kommunistlikule mereriigile.

8. juunil avaldas Stokholmi leht „Dagsposten" sensatsioonilise, kuid usaldatava teate enamlaste plaanidest Soome ja Norra suhtes, rõhutab „Weekly Review". Selle järgi tahavad enamlased asutada uue Nõukogude vabariigi Lapimaa, kuhu kuuluksid ka Koola poolsaar, Murmanski rajoon, Kalastaja poolsaar ja Soome põhjapoolsed provintsid Põhjalaheni ning Põhja-Norra provintsid Narvikini. Sealjuures opereerib Moskva väikerahvaste endamäärimisõigusega, kes kohe pärast liitmist uueks Nõukogude vabariigiks andvat nõusoleku, et Narvik, Tromsö ja teised Norra ja Soome Arktikasadama saaksid Nõukogude Atlandi-laevastiku tugevateks toetuspunktideks.

Poola jälle huvi keskpunktiks

Üle aasta tagasi, 16. juunil 1943, andis Nõukogude valitsus teada, et Moskvas on asutatud Poola komitee. See komitee olevat „valitud", nagu Moskvast edasi teatati, ühel koosolekul, millest osa olevat võtnud „tööliste, talupoegade ja inteligentsi saadikud kõigist Nõukogude riigi osadest". Komitee nimeks pandi „Poola vabastamiskomitee" ja selle juhiks seadis Kremli ühe enamlaste komissari naise Vanda Vassilevska. Sellest hoolimata, et selle komitee olid „valinud" Nõukogude Vene kodanikud, millepärast seda kuidagi ei saaks nimetada Poola komiteeks, veel vähem rahva esinduseks, arvesse võttes ka asjaolu, et tol ajal ei olnud veel ühegi punasõduri jalg endise Poola pinnale astunud, ei olnud neil, kes Nõukogude Vene sihte ja taktikat pealiskaudseltki tunnevad, mingit kahtlust, millise sihiga säärane Poola komitee Kremlis asutati. Ja nimelt, et silmapilgul, mil' Moskva seks kohase arvab olevat, see komitee „vabastatud Poola" tõeliseks valitsuseks nimetatakse.

Nüüd siis ongi Kremlis arvatud soodus silmapilk selleks saabunud olevat. Nõukogude väed on üle Poola piiride tunginud ja kuigi Poola suures enamikus Moskva mõjuplirkonda ei kuulu, on ta nüüd avalikult teatanud, et mainitud Poola komitee olevat Poola tõeline rahvavalitsus ja Kreml lõplikult Londonis asuva Poola emigrantide valitsuse kui Poola „rahvale mitte vastava" kõrvale on heitnud, kellega tal soovi ei ole läbirääkimisi pidada.

Ütleti ei ole Moskva selle Londoni valitsusega tõsisemalt ka seni mängeid läbirääkimisi pidanud, vaid vahetevahel ainult veidi ninapidi vedanud. Selles suhtes on nilhästi Moskvas kui ka Londonis ja Washingtonis ühine taktika olnud Poola emigrantide esindusega käitumises. Kui aga Moskva nüüd selle Poola komitee Poola valitsuseks tunnistab, siis ei ole ta kunagi varem nii lahtiselt oma kaarte lauale pannud. Kuna ta varem, nagu Balti riikidega, sama mustri järgi ka Tšehhoslovakkiaga teatavad paktid sõlmis, sama taktikat ka Soome suhtes tarvitas, et siis järgmise sammuna „tõelist rahvavalitsust" punaarmee püssitõkkude survel moodustada ja neid maid lõplikult sovjetiseerida, toimib ta nüüd Poola suhtes neid sissejuhatavaid kõrvalteid tarvitamata. Nähtavasti tunneb ta end nii tugevana, on anglosakside senistest järeleandmistest nii ära hellitatud, et ta mingit maskeerimist enam ei tarvita. Veelgi enam. Kremi on aga nue Nõukogude Poola piirid ära määranud. See Poola ei pea endale saama mitte ainult Ida-Preisit ühes koridoriga, vaid ka Pommeri ja Sileesia. Kremi tahab luua sellest peagu Berliinini ulatuvast Poolast ja Tšehhoslovakkiast, mida ta sõlmitud pakti abil samuti loodab sovjetiseerida, niinimetatud „slaavi bloki", tugeva ruskla veel järelejäävа Euroopa vastu, hüppelaua kogu Euroopa vallutamiseks Moskva ülemvõimuse alla.

Meil tuleb siingi küsida, mis ütlevad Inglismaa ja Ühendriigid selle „slaavi bloki" ja Moskva uuema taktika kohta. On ju pikapeale selgunud, mida omalt poolt on pärastpoolised sündmused veel tõestanud, et Teheranis on Churchill ja Roosevelt Stalinile alistunud, andes talle Ida-Euroopas vabad käed. On aga tal vabad käed Ida-Euroopas, siis on tal ometi ka tee vaba Lääne-Euroopasse, nii palju pidid nihhästi Churchill kui ka Roosevelt Euroopa maakaarti tundma! Kas need mõlemad Teheranis sunnitud olid Moskva nõudmistele alistuma või tegid nad seda vabal kokkuleppel, sel küsimusel ei ole, vähimalt praegusel hetkel, enam olulist tähendust.

Aga nüüd Poola? Käesoleva sõja eel andis ju Inglismaa Poolale kindla lepingu alusel kindlustuse Poola riigi piiride puutumatuse kohta, millele tugedes Poola Saksa ettepanekud Danzigi kohta tagasi lükkas ja sõtta astus. Inglismaa omaenese sõnade järgi just sellepärast sõda alustas. Mis ütleb nüüd Inglismaa, kes seni ütles end mingi vahetaitja osa mängivat Moskva ja Londonis asuva Poola pagulasvalitsuse vahel? Seni võis ta teatava piirini säärast mängu mängida, aga nüüd on ju Moskva lõplikult selle Londoni kaitse all oleva Poola valitsuse kõrvale heitnud ja, tunnistades oma Poola komiteed ainsaks Poola valitsuseks, talle juba voli annud „vabastatud" Poola maaosades tsiviilvalitsuse enda käite võtmiseks. See on enam kui liitlaste sündinud tõsiasjade ette seadmine, see on otse rusikahoop neile näkku.

Nii kuulsimegi viimaseil aegadel, et London olevat „ühest mõnestushoost teise langenud", et seal järgnenud üks nõupidamine teisele Londoni valitsuse ja Poola emigrantide esinduse vahel, et viimane Londoni teadmisel mitmel korral seletanud, et ta Moskvas asutatud Poola komiteed mitte Poola valitsuseks pidada ei saa, kuna seal isegi ühtki Poola kodanikku liikmeks ei olevat. Kuni nüüd viimaks Inglise välisminister Eden alamkojas sellekohasele küsimusele vastates seletas, et Inglise valitsus Londonis asuvat Poola emigrantide valitsust ainukeseks Poola valitsuseks peab. Edasisele küsimusele, kas teeb ta seda nüüd, kus Moskva oma Poola komitee on nimetanud Poola valitsuseks, vastas Eden, et ka nüüd. Mis see siis nüüd on või mida Edeni selgest deklaratsioonist järeldada? Loogiliselt mõelder peaks sellele järgnema kokkupõrge Inglismaa ja Nõukogude Vene vahel. Aga loogika poliitilises elus lonkab sagedasti ja sõnad ei vasta igakord mitte tegudele. Sõnu tehakse ka selleks, et väljapoole oma mängu varjata. Mis aitab näiteks Inglismaa tõendus, kui ta ütleb, et ta Moskvas asutatud Poola komiteed Poola valitsuseks ei tunnista, kuna ta ometi kõik seks teeb, et seda komiteed Poolas võidule aidata? Sest senikaua, kui ta Nõukogude Venet sõjaliselt aitab, talle varustust ja toitu saates, lääne rünnates punaarmeed tahab aidata Poolat vallutada, ei ole Inglise tõendusel, et ta ainult Londonis asuvat emigrantide esindust Poola tõeliseks valitsuseks peab, mingit väärtust. Ega seal ometi loodeta, et punaarmee selle Varssavis ikkagi ametisse seab, kuna Eden seda on deklareerinud? Nii naiivid ei tohiks isegi inglased olla!

Vahest oleks Edenil parem olnud oma ametivenna, Ühendrikide välisminister Hulli eeskujul toimida. Kui Hullile paar päeva varem pressikonverentsil küsimus esitati, mis ta arvab Moskva teadaandest Poola komitee kohta, vaikis ta. Võib-olla oleks vaikimine ka Londonis parem olnud, aga nagu teame, oli ju London Poolale liiga selgelt kirjutatud vekslid välja annud, nii et ta midagi ikkagi sunnitud oli ütlema.

Tõhelepanu äratab aga, et mõlemad Teherani kongressi otsuse tegijad, Churchill ja Roosevelt, seni valkinud on. Selle asemel on aga Churchill Poola pagulaspeaministri saatnud Moskva. Muidugi „kokku leppima", s. o. Stalini soovidele alistuma. Siis oleks seda hõlpsam pärast käed puhtaks pesta.

He

Edukad rünnakud Ameerika toetuspunktidele Hiinas

Tokio, 3. 8. (DNB) Keiserlik peakorter teatab veelgi 112 vaenlase lennuki hävitamisest Jaapani õhujõudude süstemaatilistel rünnakutel Ameerika toetuspunktidele Hiinas.

Vastavalt sellele teatele on Jaapani õhujõud 29. ja 30. juulil ning 1. augustil teostanud korduvaid ülatusrünnakuid vaenlase lennuväljadele Kweilini, Linchowi ja Tšinkiangi juures, saavutades järgmisi tulemusi:

Vaenlase lennukitest vigastati raskesti, või pommitati põlema 38 rasket tüüpi masinat, 74 kerget tüüpi masinat. Rünnakute kestel puhkes vaenlase lennujaamades 16 kohas tuli.

Üks Jaapani lennuk ei pöördunud tagasi oma toetuspunkti.

Ainult 50 meest pataljonis

Tokio, 2. 8. (DNB) Tšungkingi ohvitseri sõnade järgi, kes viibis Tšungkingis ja Põhja-Birma rindel jaapanlaste käite vangi langes, olevat Ameerika ja Tšungkingi sõjajõud sellel rindel üheksa kuu jooksul möödunud aasta oktoobrist alates kannud tohutuid inim- ja materjalikaotusi. Nad on surnutena, haavatutena ja vangilangenutena kaotanud 50 000 meest. 38. Tšungkingi diviisi pataljonide tugevus olevat veel ainult 50 meest.

Austraalia suured kaotused

Šanghai, 2. 8. (DNB) Nagu ametlikult teatatakse, tõusid Austraalia armee, laevastiku ja õhujõudude kaotused käesoleva aasta 31. märtsiks 81 260 mehen!.

See on siiski üsna tunduv verehind, mida austraallased pidid selle aasta märtsini maksma Anglo-Ameerika sõja eest. Seega ei sisalda see arv suhteliselt suuremaid kaotusi, mida kandsid austraallased nagu teisedki anglo-ameerikiaste poolt sõtta kistud abirahvad käesoleva aasta märtsist alates Itaalia sõjaväljal.

SUURLAHING NORMANDIAS. Läbi põlevate linnade ja asulate toimub lakkamatu järelevedu rindele

Mehed vastutavad võidu eest

SS-PK. Nagu kitkutud vares kükitab ühel maanteeveerel igivana tuulik. Ühe või kahe inimgeneratsiooni vältel pole ta juba oma tiibu liigutanud, kuid ses hommikuhämaruses paistab, nagu püüaks ta jälle tuult oma vanadesse tiibadesse.

Maanteel sõidab väike sõidukitekolonn. Kolm masinat on teel F. suunas. Nad keeravad paremale ja vasemale, kuid ikka veel ei ole vaatepiiril märgata muud kui lookleevat maanteed.

„Küllap F. hakkab juba varsti paistma," hüüab SS-oberscharführer Alfred Siegling oma sõidukijuhile.

SS-oberscharführer Alfred Siegling 1. tankiluure kompaniist SS-divisjonis „Das Reich" on õige mees selle hullijulge luurekäigu juhtimisel. Nad peavad kindlaks tegema, missuguses ulatuses on toimunud mele vägede evakueerumine F. ja K. vahel ja kui kaugele on tunginud vaenlase kiil.

Mustalt, roheliselt ja kollaselt vilguvad mööda hilissügiseses päikeses läputud Ukraina põllud. Lõpuks ometi F.

F-s tuleb luureüksusel täita küllaltki suur ülesanne. Tuleb kindlaks teha, kas F. on vaenlase poolt okupeeritud või on vaenlane koguni juba lääne poole edasi tunginud.

Vallutanud ka F. ümbruse. Vastupunnakute edu oleneb palju just selle luurekäigu tulemusest. Nüüd paistab juba F. ja väike sõidukitekolonn läheneb üha sellele.

Kui luuresalk on juba jõudnud kohale, märkavad mehed järsku, kuidas terve asula on tiheda tule all. Kohe on asi selge. Kõigist külgedest lähenevad F-le ründavad enamlased, müriseva tankid ja raksatavad nende suurtükid. Ka see maantee, mille kaudu nad alles äsja sisse olid sõitnud, on vahepeal ära lõigatud. Kriitiline olukord on aga veel raskem sellepärast, et Saksa väed on juba taganenud F-st ja ainult ühe tankidivisjoni kindral on viimase saksa sõdurina kohal.

Sealt nad juba tulevad. Terve kolonn T 34 tanke ilmub järsku ortskomandantuuri ette. SS-unterscharführer Dötschel, teise tanki juht, juhatab sel ajal, kui luureüksuse juht teistes ülesannetes tõmal on, vastupanu ortskomandantuuri juures ja tulistab külmaveriliselt puruks kaks Nõukogude T 34 tanki. Juhtides häsli vastupanu ja seejuures eemale põgeldes ümberhaaramise võimalustest, võimaldub ka viimasel saksa sõduril koos kindraliga oma trupi juure pääseda.

Pärast F. tähelikku evakueerumist koonduvad luurekäigust osavõtjad jällegi, et edasi sõita suunas, kus vägede asetuse kohta puuduvad lähemad teated. Ülesanne peab lahendatama, tulgu selleks siis tungida kas või põrgu väravast läbi.

Ja nii sõidab luuresalk jälle edasi läbi salapärase maastiku. Ühiki puud, ühiki maja, ühiki sõidukit pole näha. Jälle valitseb ümberringi vaid tühjus. Maa oma elutusega näitab oma alasti olemust. Ka P. asula, mis ilmub nähtavale loojuvas päikeses, et nälta mingit elumärki.

Siis aga jääb süda järsku seisatama, pulss taob vasardavalt, hingamine peatub. Kolonn on jõudnud P. esimeste majade juure. Keegi polnud siin oodanud seilist üllatust. Asula on vaenlase poolt okupeeritud. Paremalt poolt ilmub nähtavale üks Nõukogude T 34 tank ja vasakult üks T 40. Üksikute majade vahel seisab arvukalt jõuvankreid, mille meeskonnad on sõidukeilt maha roninud ja on valmis igasuguseks kallaletungiks.

Nii on teiskordselt ülesanne täidetud, on saavutatud teine vaenlase rünnakukiil. Nüüd on ometi juba aeg koju tagasi sõita. Kuidas kavatseb aga luuresalga juht sõidukid sellest põrgust välja tuua?

„Edasi!" karjub ta, „edasi!" ja siis veel kord „edasi!".

Igast küljest vaenlase poolt piiratud, halba teed mööda, vaatamata vaenlase relvade ülekaalule, pressib ta oma sõiduki läbi enamlaste gruppidest suurima hullijulguse ja külmaverelisusega.

Kas ei jookse ta mitte selle massi sisse lihtsalt kinni?

Kuid siin teab ta siiski paremini, teab, milleks saksa sõdur võimeline on. Peatamatult tungib nende kolonn läbi vaenlase kolonnide, mööda T 34 tankidest, kes sellise hullijulguse juures midagi ette ei oska võtta. Aga kõik sõidukid oma tanksuurtükkide eest mööda lasevad.

Vaevalt on nad pääsenud sellest kriitilisest momendist, kui järsku uus karavan T 34 tanke nähtavale ilmub. Seekord tätel sõidul, hüpates nagu leopardid: siiski ka need tankid näevad imestusest kohmetud olevat. Tarretanult vaatavad nad luuresalgale järele.

Luuresalk sõidab nagu nool kolonnist mööda, keegi meestest ei suuda aru saada sellest suurest imest siit surmaorust läbi pääseda.

Nende imestusel aga pole piiri, kui nende edasisõidul neile varsti vastu tuleb üksik sõiduk, mis kannab saksa tunnusmärke. Tema tahtis tungida vangi sinna, kus luureüksus alles äsja oli välja tulnud.

Kõigi vahenditega püütakse nüüd sõidukit peatada. „Tähelepanu! Enamlased!" karjuvad mehed nagu ühest kõrist. Sõidukijuht aga näib olevat kurt ja pime ega märka midagi, jatkates sõttu läie kiirusega. Oberscharführer Siegling laseb oma tanki seepärast risti tee peale ette sõita, et autojuhti peatada. Ja see õnnestub.

Sõiduauto peatub tihedalt nende kõrval. Nüüd aga ootab luureüksuse mehi üllatus. Need, kes selles sõiduautos istuvad, polegi saksa kamraadid, vaid nõukogude ohvitserid, ja kuna sõiduk varjas teed enese taga, siis märkavad mehed suurimaks üllatuseks samas suunas lähenevat veel üht Nõukogude T 34 tanki. Vaevalt suudavad nad oma soomusluuremasinaid lahti saada sellest sõidumasinast, kui uus vaenlane neil silma ees seisab.

Kuigi neil oli senini oma luurekäigul naeratanud õnn, kus nad sekundeid olid kasutanud endi huvides, näis seekord küll tulevat juba suur närvide proov.

Luuresalga ülem tõuseb üles oma sõidukile ja annab paljaste kätega kümme korda tugevamale vaenlasele märku paremalt poolt mööda sõita.

Ja ta teeb seda sellise kindlusega, nagu valiteks maa peal rahu ja nagu püüaks ta teelt ära eksinud sõidukile jälle näidata õiget teed. Vaenlase masin ei tee sellest küll palju midagi välja, kuid ta jääb liikumatult peatuma nii kaua, kuni luuresalk on möödunud üle kraavide ja küngaste.

Õnn kipub muutuma viirastuslikuks.

Mehed saadavad öö mööda ülal õleptõramiidis. Veel vilguvad nende silmade ees pildid möödunud päeva elamustest. Pole kedagi meeste seas, kes ei pea päevasündmusi kummitusteks ja kes ei imesta saatuse üle. Pole kedagi, kes ei imesta, et ta veel elus on.

Nüüd on meeste seisukord selge. Nüüd veel niisama palju õnne kui eelmisel päeval, ja tagasi oma divisjoni juure!

Kolm sõidukit on vaevalt asunud teele, kui poolel teel eelmisel päeval sõidetud maanteed tuleb vastu kolm rasket Nõukogude tanki. Nagu ikka, püütakse kiiresti varju otsida õlekuhjade varjus. Kuid on juba liiga hilja.

Vaenlase tankid sõidavad maanteelt kõrvale ja võtavad siis suuna luuresalga masinatele. Algab jaht elu ja surma peale. Ragisedes sõidavad rasked masinad mööda värskelt küntud põld. Masinatejuhid pressivad masinateit viimse välja. Juba saadavad vaenlase tankisuurtükid esimesed lasud luuresalga peale. Granaadid vihisevad mööda hädaohtlikus kauguses, nii et sõidukid peavad vahelpidamata tegema sik-sak-kurvi. Kuid kas ei olnud mitte nii, et kõik head vaimud ja jumalad olid luureüksusega?

Maantee lähedal on soo, sinna käsutab nüüd luureüksuse juht oma masinad.

„Edasi! Edasi!" kärgib ta käskluse. Mehed vaatavad imestunult ükstetsele otsa. Kas nad peavad endid soosse matma minema?

Kuid käsk oli niisugune. Keegi teistest peale luureüksuse ülema polnud avastanud teed läbi soo. Koole kannab sõidukeid.

See oli mingisugune muinasjutuline pääsetee kindlast surmast. Kui mehed nüüd üle õla tagasi vaatavad, näevad nad vaenlase tanke ikka veel samal kohal peatuvat. Nad ei oska enam midagi ette võtta. Aeglaselt jatkavad nad oma sõitu kraavi äärt mööda.

Lasud, mis nad veel kolme soomusluuremasina poole saadavad, istuvad suure vahomaa tõttu nii ebatäpselt, et seda ei panda enam tähelegi.

Kui masinad lõppeks Saksa liinidesse jõuavad, imestavad mehed isegi oma läbielamuste üle. Neil oli vaid silmade ees ülesande täitmine nõutava aja jooksul.

Kuid keegi ei arvestanud seejuures, et selle ülesande lahendamine on seotud suurima julgusega, mis tihtipeale ületab inimlikud piirid.

Kümme meest on ülesande ette võtnud, kümme meest on võitnud selle, mis inimlikes piires üldse vaevalt võidetav on.

Kümme meest on tagasi tulnud tervelt ja vigastamatult nagu nad läksid.

Kümme meest on oma retkel võidelnud oma elu ja olemasolu eest ja kinnitanud et saksa sõdurile ei ole midagi võitmatut, midagi ületamatult rasket.

Kümme meest on näidanud, et rahvas, kes omab sääraseid mehi, ei alistu kunagi.

Ss-sõjakirjasaatja dr. Rupert Rupp

Saksa sõjavangide kindel hoiak

Berliin, 3. 8. (DNB) Juba sageli on vaenlase, eriti inglise ja ameerika ajakirjandus toonud teateid saksa sõjavangide vankumatust võiduusust ja imestunud, et kõigile mõjutuskatseile vaatamata pole õnnestunud panna vankuma kaugel kodumaast vangilaagris viibivate saksa sõdurite usku Saksamaa võitu.

Eriti leeloomustava näite ühe saksa ohvitseri hoiakust annab inglise õe Barbara Wace'i kirjeldus ühes „Daily Heraldi" rindeteates Normandiast.

Teate kohaselt on siin tegemist meeskonna hulgast ohvitseriks tõusnud kapteniga langevarjurite korpusest, kes viibis laatsaretis. Nagu leht kirjutab, võtnud ta osa idasõjakäigust ja seletanud õele, kes selle vastu erilist huvi tundis, et Saksamaa seisab seal üksinda, et kaitsta Euroopat enamluse eest.

Küsimusele, kas Saksamaa võib veel võita käesolevat sõda, vastas ta veendunult: „Muidugi, ja see ei kesta enam kaua."

Ohvitser vaadanud väljakutsuvalt toas ringi ja seletanud, et ükski saksa sõdur ei loe liitlaste poolt allaheidetud lendlehti. Need olevat lihtsalti rumalus.

Küsimusele, kas Saksamaa on ikka veel Hitleri poolt ja usub Führerisse, kõlas ta vastus: „Endastmõistetavalt." Siis pöördas ta pea põlglikult kõrvale, et lehitseda edasi entsüklopeediat, millle õde talle oli laenanud.

Serbia rahvusrinne

Edukas võitlus kommunistlike jõukude vastu

Berliin, 3. 8. (DNB) Juba pikemat aega tähele pandud kommunistlike jõukude vastaste võitluste raskuspunkti edasinihkumine edelapoolsele Balkanile jatkus ka möödunud nädalal. Ajal kui Kroaatias arenes vaid kohalikke aktsioone, kestsid Saksa spetsiaalüksuste energilised pealetungid jõukude lähtepositsioonide tõlbadele piki Serbia piiri Ida-Bosniast Montenegro — Albaania piirini.

Lõuna-Serbias õnnestus Serbia vabatahtlike korpuse üksusil uudida võitlusele kommunistide peajõude, pärast seda kui viimaste väljamurdmismanööver üle Albaania piiri ebaõnnestus. Jõukude väejuhatus peab nähtavasti praegu Serbiat eriti tähtsaks. Ent Serbia on vahepeal moodustanud kindla rahvusliku rinde, kes kõrvuti Saksa vägedega võitleb kasvava eduga kommunistide sissetungi vastu.

SUVEPUHKUS KÖRGRANNAL

ELMAR ÕUN

SEIKLUSROMAAN

17

Arusoo oli lubanud talle telefoneerida. Nüüd oli möödunud sellest päevi, kuid ta polnud ilmutanud ühtki elumärki. Olukord hakkas Meleskile juba kahtlasena tunduma. Tõesti, midagi pidi juhtunud olema, muidu oleks Arusoo kindlasti talle kõlistanud ka siis, kui ta poleks veel suutnud midagi lahendada, juba lihtsast soovist sõbraga mõni sõna vestelda.

Sel hommikul läks ta kordonisse tagasi pea raskeid muremõtteid täis.

Ta ei läinud suplema, vaid võttis jalgratta ning sõitis Sinijõele. Oli lihtsalt vajadus Arusooga kõneida ja teada saada, kui kaugel see oma asjaga on.

Suur oli aga ta ehmatus, kui ei leidnud Arusood eest.

Perenaine, kelle juurest Melesk talle toa oli üürinud, teatas murelikule Meleskile:

„Ta sõitis kohe teisel hommikul ära."

Kui Melesk tahtis teada, kuhu, siis võis perenaine ainult õlgu kehitada ja vastata:

„Ma ei tea, ta ei öelnud midagi. Jättis jumalaga ja läks."

„Imelik," vangutas Melesk pead ja sõnas, haaratuna üheaegselt ehmatusest ja imestusest, „ta pidi ju kauemaks ajaks siia jääma."

„Võib-olla, aga ta ise ei annud sellest põrmugi märku."

„Mis ta sel tulekuõhtul tegi?"

„Käis meres ujumas, siis korra restoranis. Tuli sealt aga õige pea tagasi ja heitis magama. Hommikul tõusis. Käis korra mere ääres ja kui ta sealt tagasi tuli, võttis kuurist mootorratta ning sõitis ära."

„Ah, nii," ütles Melesk. Siit polnud tal midagi enam otsida. Arusoo oli läinud.

Kui ta majast välja tuli, tundus talle, nagu oleks ta keretäie peksa saanud. Ta ei osanud midagi ette võtta, ka mitte teiste väravast ära minna.

Oli see tõesti siis võimalik, et Arusoo jättis ta sellisel autul viisil hätta. Oli ära läinud ega nimetanud seda talle. Aga teist järeldust toimunud teost ei saanud teha.

Kindlasti nägi Arusoo, et asi on lootusetu ja loobus sellepärast, kuna ta pealegi teadis, et teist vangla enam ei oodanud. Oli ta endale halba teinud, kandku ka ise.

Need mõtted viisid meeleolu nii alla, et ei tahtnuduki enam Kõrgranna kordonisse tagasi minna, vaid Arusoo kombel linna. Samas mõistis ta, et see oli võimatu ja et tal tuli tagasi kordonisse minna, kuigi ta oleks teisiti tahtnud. Anne ees ta ei võinud ega tohtinud valelikuks jääda. Aga mida öelda Arusoo talitusviisi kohta? Hoolimata sõbra keelust oli ta kõik Annele ära rääkinud, kuidas ta kavatses oma au taastada.

Nagu välgusähvatus tekkis mõte: viimati Arusoo sai teada, et ta oli saladuse välja lobisenud, pahanduud ja ära sõitnud

Ta seisis taas ummiktänavas. Sel hetkel vaevas teda kõige rohkem hirm jääda Anne ees valelikuks. Aga kas sai ta kedagi süüdistada peale enda?

„Ei," pidi ta endale tunnistama. See äratundmine oli kõigest raskem taluda.

Kui poleks olnud Annet, ta oleks kahetsenud juba Kõrgrannale suvepuhkuse veetma tulemist.

XXI

Melesk ärkas järgmisel hommikul üsna varakult ja sünges meeleolus olevana. Seda aitas veel suvendada asjaolu, et Anne oli palunud teda karjateele mitte vastu tulla.

Armukadedus näris Meleskit. Teda solvas tõsiasi, et nii kohe kui Arno Klaasen ilmus silmapiirile, hakkas Anne temast eemale hoidma, nagu kardaks ta tõesti teda. Ja ometi kõnitas tüdruk, et teda ei siduvat miski selle mehe külge, ja ta koguni ei sallivat Arnot.

Meleskit erutas see, et Anne sõnad ja talitusviis kippusid erinema.

Ta otsustas järgmisel korral nõuda Anneit tähelikku selgust, et tagasi saada oma südamerahu.

Seda otsust ei langetanud ta sel hommikul esmakordselt, ka varem oli ta seda kavatsenud, kuid ikkagi ainult nii kaua, kui viibis Annest eemal. Tüdrukuga kahekesi olles polnud ta võimeline seda teostama. Selle küsimuse esitamine tundus talle siis äärmiselt väliklasena ja kitsarinnalisena ning ta tegi koguni ise endale etteheiteid, et ta üldse andis oma ajus ruumi sellistele mõtetele.

Hinges pakitseva rahutuse leevendamiseks istus ta avatud akna lauale ja hakkas endamisi vilistama.

Viirman ärkas ja tuli vaatama, miks sõber sel hommikul tavalisest varem üles tõusis ja vilistas. Seda polnud ta kunagi varem teinud.

„Arusoo on kadunud," vastas Melesk küsijale, jäädes endisse lõtva poosi aknalaual.

„Mismoodi kadunud?" imestas Viirman ja ta näol oli ilme nagu ei saaks ta hästi aru teise ütluse mõttest.

Kuna Melesk ei rutanud täiendava seletuse andmisega, siis küsis Viirman ise:

„Kas kardad, et temaga on midagi tõsist juhtunud?"

„Kas tõsist või niisama naija, kes seda teab," vastas Melesk kärsitult. „Kindel on ainult, et ta kohe järgmise päeva hommikul Sinijõelt minema sõitis."

„Küllap asja uurimiskäik nõudis seda."

„Siis ta oleks enne teatanud mulle, või vähimalt korteriperenaiselegi öelnud, et tuleb tagasi. Ta pole seda aga teinud."

„Mida sa siis kardad ...?"

„Et ta veendus kogu selle asja paljastamise võimatuses ja lõi sellele kremplile lihtsalt käega ning sõitis ära."

„Kas Arusoo on siis oma iseloomult selline mees, et võiks nii talitada?"

„Seni ma pole küll midagi taolist märganud, aga ega see veel midagi lõpplikku ütle."

„Mis seal pead murda ja ennast vaevata, telefoneeri linna!"

„Nende korteris pole seda. Kui tahad midagi sellelt kohalt teada, peab linna sõitma vaatama. Aga tead isegi, milliste raskustega see on seotud ja on alles veel küsimus, kas ta on kodus?"

„Oota veel mõni päev, ja kui ta nende päevade jooksul nähtavale ei ilmu, eks siis hakka teda linnast otsima, et teaksid, kas tuleb meil endil taas alustada."

„Just see ootamine on kõige hullem."

„Aga pole ju teist teed."

„Selles see häda seisabki. Tahan juba ükskord sellest ootamisest pääseda," ohkas Melesk.

Kuna teine ei tunnud põrmugi kaasa ta muretsemistele, lisas ta hetkelise ootamise peale:

„Arno Klaasen pidi täna siia sõitma."

„Ah niimoodi," vastas Viirman moel, nagu oleks asi, mis talle kogu aeg segasena oli tundunud, äkki selgeks saanud.

„Siis sellepärast sul polegi rahu. Mis ta otsib siit, kala praegu pole ju?"

„Olevat lubanud heinanõidule tulla."

„Kas üksi?"

„Ei, terve seltskonnaga, kus muidu. Tunned ju teda ja ta suurustamist. Nad niitvat ühe päevaga kogu Kolgade heina maha."

„Miks mitte, selles lubaduses pole midagi teostamatut. Kuipalju siis seda heinamaad väikesel kalurikohal sinu meelest on?"

Meleskil polnud midagi sellele vastata. Ta lihtsalt ei tahtnud, et Klaasen suudaks lubatuga toime tulla.

Ametiruumis helises telefon, tehes lõpu nende kõnelusele. Viirman ruttas kõnet vastu võtma.

„Sind, Melesk, tahetakse," hüüdis ta teisest toast.

Järgnedes hüüule, sõnas Melesk ruumi jõudes, kus asus telefon, pooleldi pahaselt ja umbusklikult:

„Kes mind nii tara tahab?"

„Kus mina seda teada võin, tule kuula ära."

„Siin Melesk," hüüdis ta mikrofoni, „kes räägib?" „Kes?" kordas ta, venitades vastuse peale moel, nagu poleks ta hästi uskunud oma kõrvu ja soovis, et teine ütleks veel kord, kes ta on.

„Ah, sina Arusoo," rõõmustas ta siis, „kuhu sa kadusid nii salapäraselt? Olin üsna mures sinu pärast."

„Praegu pole aega pikemalt rääkida, küll edaspidi kuuled kõik," vastas telefonis vana tuttav häälega. „Tahtsin sulle ainult öelda, et kui näed mind kusagil enda lähedal, siis ära tunne mind. Me oleme kaks võhivõõrast inimest, kes näevad teineteist esmakordselt."

„Olgu nii," nõustus Melesk, kuid soovis lähemat selgust. Seda talle aga ei antud. Selle asemele kostis klõpsatus, mis tekkis kuuldetoru ärapanemisest.

„Mis ta ütles?" küsis Viirman, nähes sõbra vahepeal rõõmsaks muutunud näoilmet taas sünges muutuvat.

„Ei käskinud end ära tunda, kui kõhtume."

„Kus nimelt?" küsis teine edasi.

„Just seda ta ei öelnud ka mulle."

„Miks siis?"

„Kus mina seda võin teada. Ütles endal kiire olevat ja pani kuulde-toru hargile. Kellelt ma enam sain selgust küsida?"

Churchill võimeta taasülesehitustöö korraldamiseks

Genf, 2. 8. (DNB) Tööerakonna häälekandja „Daily Herald" kirjutab, et ajal, mil vaenlane nii päeval kui öösel jatkab oma rünnakuid V I-ga, neid veel tugevdades, ja mil purustused võtavad üha suurema ulatuse, ei ole kuskil Inglismaal märgata pingutusi taasüleehitustöö rinde loomiseks. Juhtkond ei suuda. Selle asemel et alustada suurofensiivi väärnähtuste ja hävingu vastu, piirdub Churchill valitsus tõlesti puudulike ettevalmistustega ja nimetab neid kõlavalt „linna- ja maakavandamise seaduseelnõuks", kuigi nad tegelikult kujutavad endast vaid hädaabinõusid.

Teostatakse kalapüüki traalnoodaga

Eesti Kalurite Keskus ehitab uuetüübilise traallaeva

Suuremais kalapüügiriikides juba ammu tarvituselevõetud traalnoodaga kalapüük on meil alles katsetamisjärgus. Senised katsetulemused lasevad siiski loota, et meilgi osutuvad võimalikuks põhjapanevad muudatused kalamajanduses.

Püügivõimaluste selgitamiseks traalnoodaga meie vetes alustati Eesti Kalurite Keskuse poolt katsepüüke juba läinud aastal.

Möödunud sügisel toimus katsepüük traalnoodaga nimelt Pärnu lahes Ruhnu saare ümbruses. Kuna tol ajal aga kalade kudemisaeg juba möödunud oli ja üldine saak teistegi püünistega välke oli, ei saadud küllalt kindlat ülevaadet püügi tasuvusest.

Et selgitada, missugused on püügitulemused Pärnu lahes, kus rälm, koha ja teised kalaliigid kevadel kudema tulevad, jatkati püüki tänavu.

Katseid traalnoodapüügiga kavatsetakse korraldada veel Saaremaa ümbruses ja Põhja-Eesti rannikul.

Traalpüügi teostamiseks meie vetes tegi Eesti Kalurite Keskus algust ka uue traallaeva ehitamisega. See ehitatakse Pärnus, kusjuures laeva ehitusmeistriks on EKK Pärnu paaditööstuse juhataja Üksti, kel on olemas väikesemate laevade ehitamisel suur praktika ja head kogemused.

Laeva ehitusega loodetakse lõpule jõuda käesoleval aastal, mille järele ka kohe traalpüügiga alustatakse.

Kändudest valmistatakse kütet

Üle maa on tööpalvt töös kännujuurimise masinad

Metsamaterjali piiratud tagavarade tõttu on võimaldatud tänavu isevarustajaile kütte ülestöötamiseks peamiselt turvast.

Selle kõrval on aga antud piiramatul hulgal lubasid ka kändude ülestöötamiseks, millist võimalust kütte soetamisel on tänavu kasutanud rohkearvuliselt ettevõtteidasutusi ja ka üksikisikuid.

Eriti elavalt on asutud kändude ülestöötamisele Tallinna ümbruskonna metskondades,

kus praegugi viibib tööl rida käitisi ja üksikisikute komplekte. Samuti aga on hulgaliselt lubasid kändude ülestöötamiseks välja antud Lääne-, Pärnu- ja Tartumaal. Teistes maakondades väljaantud lubade arv on suhteliselt väiksem.

Kuna kändude juurimine ilma mehaaniliste vahenditeta on tülikas, siis on hoolitsetud selle eest, et

kännujuurijail oleks võimalik saada kasutamiseks kännujuurimise masinaid.

Alates suve esimestest nädalatest on pidevalt töös olnud üle 30 kännujuurimise masina, millistest enamus on leidnud kasutamist peamiselt Tallinna ümbruskonna metskondades.

Masina kasutamisel läheb tarvis vähimalt kolme inimest, mistõttu nende töölerakendamine on sobivam käitiste töötajail, kes selleks moodustavad teatava töörühma.

Pealeselle aga vajab masin veel 10—15 lõhkujat ja ülesladujat, kuna nende puudumisel see töö tuleks teha juurijail ja masinal tuleks seepärast pikemate perioodide vältel seista kasutamatult.

Kuigi tasu masina eest ei ole suur, ulatudes ainult ühe margani päevas, tuleb arvestada sellega, et masinat võivad vajada ka teised kändude ülesjuurijad.

Kändude ülestöötamisel kütte materjaliks seisabki peamine raskus just selles, et siin läheb tarvis suuremaid töörühmitusi.

Teisest küljest aga on nende väljaostuhind mitu korda odavam puude hinnast ning puudega võrreldes on nende küttevääritus tunduvalt suurem.

Kände on võimalik üles töötada ka veel septembri-

ja isegi oktoobrikuus, kusjuures juba talvel võib kände tarvitada kütteks.

Tiit Kuusik astus Ringhäälingu teenistusse

Pärast lepingu lõppemist Kasseli Riigiooperiga astus tuntud Eesti bariton Tiit Kuusik alates 1. aug. 1944 Tallinna Ringhäälingu teenistusse. Sellega avaneb kõigil muusikasõpradel võimalus kuulda armastatud lauljat tihedamini kui seni Ringhäälingu saateis ja avalikel õhtutel. Pealegi avaneb Tiit Kuusiku Tallinna jäämisega loodetavasti võimalus näha teda tuleval hooajal külalisena ka „Estonia" laval. Et ole kahtlust, et Tallinna teatripublik tervitab eesti ooperi ühe sõlmapaistvama kuju kodumaale tagasipöördumist suurima heameelega.

Tartu ERÜ õmblusõppetöökoda abistamistööl

ERÜ Tartu õmblusõppetöökojas töötati möödunud kuude jooksul peamiselt abistamistöö kallal.

Tavalises korras valmistati abisaajaile valdavas enamuses nende oma materjalist mitmesuguseid riietusesemeid, kusjuures töö on toimunud tasuta.

Lisaks tavalistele töödele valmistati juulikuus 430 varrukavappi eesti rindemeestele.

Õmblustöö alal olid tähtsamaiks valmistatavaiks esemeiks mitmesugused naiste riietusartiklid, mida valmistati arvult 28. Nende kõrval valmistati riietusesemeid lastele, arvult 35.

ERÜ abivajajaiks on peamiselt lasterikkad perekonnad.

Abistamisele kuuluvad ka pommitusrünnakute all ja sõjapäevil kannatanud ja teised, kes kuuluvad ERÜ hoolealuste hulka.

Piirikaitserügemendi annetus Tartu ERÜ-le

Neil päevil annetati ERÜ Tartu ringkonnaametile ühelt Eesti piirikaitserügemendilt 2265 riigimarka ja ehituspataljon 290 kaitseme eskonnalt 1010,50 riigimarka. Summad on määratud raskustesse sattunud kaaskodanike abistamiseks.

ARTUR SIRK näg ette raskeid võitlusi

Mälestusjumalateenistus Tallinnas Toompea kirikus A. Sirki 7. surmapäeval

2. augustil möödus 7 aastat Artur Sirki surmapäevast. Sel puhul oli kolmapäeva õhtul korraldatud Tallinna Toomkirikus mälestusjumalateenistus.

Mälestusjumalateenistusest osavõtjate seas oli Artur Sirki lähemaid võitluskaaslasi ja mõtteosalisi. Kirikuliste seas paistis silma sõjaväelasi.

Kogu pühalik talitus möödus vaikses hardumuslikus mälestuses mehele, kes 18 aastat tagasi alustas võitlust eesti rahvusliku terviku loomiseks, eesti rahva iseseisvuse ja tuleviku kindlustamiseks.

Mälestusjumalateenistusel teenisid pastorid Viks ja Ostrov-Laid. Teenistust kaunistasid Tallinna Toomkiriku laulukoori ja solistide ettekanded. Orelil saatis prof. Topman.

Pastor Viks võttis jumalateenistuse alguseks aluseks moto „Sina oled mu varjupaik ja kindel linn", millele järele kogudus laulis „Suur Jumal, meie varjupaik". Toomkiriku koor esitas „Püha, püha".

Kiriku valksete ja lidsete võlvide all pääses tõtelikule mõjule Tiit Kuusiku soolo „Kõik taevad laulvad Jehoovale kiitust".

Mälestusjutluses pastor Viks toetus Johannese evangeeliumist 15. ptk. 13. salmile: „Suuremat armastust ei ole ühtegi kui see, et ta oma elu jätab oma sõprade eest".

„Elu ohverdamine," jatkas jutlustaja, „on suurim panus. Läbi kannatuste luuakse uusi väärtusi.

Artur Sirk on foonud oma viimse panuse oma rahva eest.

Eesti rahva tee on olnud paljudel aegadel kannatuste tee. Seda kaudu see rahvas omalt poolt on loonud uut ja väärtuslikku.

Ühtlasi tõendab eesti rahva kannatusterohke tee tema suurt elujõudu ja elada tahtmist. See rahvas on end tänaste aegadeni ajaloost omal jõul läbi kannud.

Eesti rahvas on annud enda seast rea suuri mehi, rahvajuhte, kes kõik on aidanud eesti rahva heaks ära tõmmata varjavat eesriitet päikese eest. Nende seast suuremaid on olnud Artur Sirk.

Ta nägi kaugelt tõusvaid pilvi üle Euroopa ja üle meie kodumaa.

Seepärast ta pidas tarviliku-kuks juba siis asuda rahva endakindlustamise teele, seades puhtast rahva ja kodumaa armastusest ülimaks nõudeks neil päevil: ühtekokku hoida.

Ainult siis me võime püsida oma maa pinnal, kui me ühte hoiame.

Artur Sirk jättis meile ununematu poliitilise testamendi: Eesti peab elama!

Selle testamendi täitmiseks juba oma elualal, tema võitluspäevil ta nõudis: kõik isamaale, kõik oma rahvale.

Seda nõuet ta kandis meie linnadesse ja taludesse.

Juba aastaid puhkab nüüd Artur Sirk mullas, kuid tema süda on meile jäänud. See valvab

ööd ja päevad nende eest, kes võitlevad kodumaa eest, kuni kord tuleb aeg, kus Kalev tuleb jälle oma laste juure tagasi, tooma õnne ja vabadust."

Jutlussõnade järele laulis proua Betlem „Ma lilleslideme võtaks" ja selle järele Tiit Kuusik: „Isamaa ilu hoieldes."

Koguduslaulu lõppedes kroonisid vaimuliku talituse ettekandeid ja teenistust Artur Sirki mälestuse pühitsemise sõnad „Sind surmani küll tahan" pr. Betlemilt ja ühine lõpulaul

„Su üle Jumal valvaku, mu armas isamaa."

Oreli järelmängu helide kajades hakkas rahvas valguma aegamööda kiriku uste poole.

Rukkilõikus alanud

Viljapeksuks käivad ettevalmistused. Kehtestati uued viljapeksuhinnad. Peksugarnituuride omanikele preemiaid

Kuna heinategu soodsate ilmade tõttu on edenenud jõudsasti ja kergematel maadel juba alustatud rukkilõikusega, tehakse üle maa ettevalmistusi viljapeksuks. Põllumajanduse Keskvalitsuse usaldustöökodades käib pingerikas töö viljapeksumasinate remontimiseks ja kulunud või puuduvate osade valmistamiseks. Lootusi on saada mõningaid viljapeksumasina osi ka Saksamaalt.

Viljapeksuks vajalike tööjõureservide saamiseks on Põllumajanduse Keskvalitsuse maatööjõu korraldamise osakonnas avatud linlaste registreerimine maale viljakoristamistöödele saatmiseks. Möödunud aastal abistas 40 000 linlast põllumeest niihästi heina- kui ka viljakoristamistöödel ja sama abi loodetakse linlastelt tänavugi.

Samal ajal kui heinatöö on lõppjärku jõudmas ja aasahein kohati juba tälelikult tehtud,

on kergematel maadel alustatud rukkilõikusega.

Mandrist sammub ees Saaremaa, kus vili soodsate ilmastikuolude tõttu kiiremini valmib.

Põhja-Eestis ei saa rukkilõikusega veel algust teha, küll aga Lõuna-Eestis — Võru-, Valga- ja Viljandimaal.

Rukkisaak tõotab tänavu tulla korralik, sest pead on teri täis ja tugevad.

Viljapeksuhooaja lähenedes on kõikjal alustatud viljapeksumasinate remontidega.

Põllumajanduse Keskvalitsuse usaldustöökojad, parandustöökojad ja valukojad on üle koormatud remontivajavate masinate korrastustöödega.

Kuna mõnestki vajalikust osast on puudus, on tehtud usaldustöökodadele ülesandeks

masinaosi, mis vähegi võimalik, koha peal valmistada,

ja mõnigi osa, mis võimalik, valmistada puust.

Loomulikult vajatakse aga hulgaliselt osi, mida ei saa asendada ja mille valmistamine koha peal võimatu. Nende saamiseks on antud tellimised sisse Saksamaa tehastele, kust ka nõusolek nõutavate osade saamiseks on antud.

Transpordioludest tingituna ei ole need veel kohale jõudnud, ent loota on, et tööhooajaks põllupidajail neid saada võimaldub.

Suur vajadus on ka määrdeõlide järele, mida samuti loodetakse saada.

Põllupidajaile masinate ja masinaosade jaotamisel on tänavu peavarustajaks ETK, kel on õnnestunud hankida mõningaid rehepeksumasinaid ja nende osi.

Remontmaterjalide saamise kord tänavu on sama, mis möödunud aastal.

Kõigi osade ja materjali saamiseks on vajalik vallavalitsuse vajadustõend. Pealeselle on vaja veel toormaterjalide jaoks, nagu profiilrauamargid, ostuluba kindralkomissarilt. Rauamarkide saamiseks tuleb pöörduda kohaliku maakonna põllumajandusjuhi poole.

Vajalikke parandusi viljapeksumasinate juures sooritavad Põllumajanduse Keskvalitsuse usaldustöökojad ainult vastavate tõendite põhjal,

kusjuures vallavalitsused on õigustatud tõendeid välja andma kuni 40 tundi kestvaiks parandustöödeks. Suuremate paranduste korral tuleb esitada kirjalik avaldus koos vallavalitsuse tõendiga kohalikule maakonna põllumajandusametile.

Viljapeksuks on tänavu kehtestatud uued hinnad, mis on umbes 16 protsenti kõrgemad muliustest.

Töötasude arvestamisel on lubatud kasutada ainult üht arvestamisviisidest, kas tunnitasu või kaalu alusel.

Peksugarnituuride edasitoimetamise eest võib võtta, kui veojõu annab põllupidaja, 0,60 rmk. tunnist. Edasitoimetamisel ettevõtja veomasinaga — 1.80 rmk. tunnist. Naturaaltasude võtmine on keelatud.

Ka tänavu on nähtud ette preemiad peksugarnituuride omanikele. Nii antakse viimastele üks preemiapunkt 1944. a. saagi peksuhooaja algusest 30. septembrini iga viie tonni teravilja peksmise eest.

Lisaks preemiatähtedele

antakse peksugarnituuri omanikele preemiana lube petrooleumi ostuks.

Ühe liitri petrooleumi ostuks saavad loa need, kes peksuhooaja algusest kuni 30. septembrini on peksnud 10 tonni teravilja. Samuti õigustab ühe liitri petrooleumi osta pärast 1. oktoobrit kuni peksuhooaja lõpuni teostatud 20 tonni teravilja või 1,5 tonni heinaseemne peksmine

Põllumajandussaaduste uusi müüginorme

Liha-, teravilja-, põhu- ja kartulinormide kohta anti uued juhised

Lisaks seni maksmapandud eeskirjadele tuleva majandusaasta kohuslike müüginormide määramise kohta kehtestati hiljuti juhised veise- ja muu liha, teravilja-, põhu- ja kartulinormide määramiseks.

Komisjoni poolt talundile või majapidamisele määratud normidest tuleb normikohuslasile teatada hiljemalt 20. augustil 1944. a.

Normikohuslasil on õigus viie päeva jooksul pärast teate kättesaamist esineda määratud normide või normi või selle suuruse vastu kirjaliku vastulausega vallavanemale (linnapeale).

Komisjoni lõplikust otsusest tuleb normikohuslasele kirjalikult teatada hiljemalt 1. septembriks s. a.

Veise- ja muu liha norm

Veise- ja muu liha müügikohustuse määramisel talupidajale tuleb komisjonil üldaluseks võtta normikohuslase kasutada olev põllu- ja aiamaa suurus ha-des.

Seejuures aga peab komisjon täiel määral arvestama talundi või majapidamise loomade ning loomasööda kasvatamise võimalustega, leibkonna liikmete arvuga, maa headusega, talundi toodanguvõimega ja tootmissuunaga, üldise loomade arvuga ning juba määratud sealihanormi suurusega.

Veise- või muu liha müügikohustus tuleb täita elusloomadega Ainult hädatapmise puhul võib elusloomade asemel ära anda liha, kui see on loomaarsti poolt tunnistatud inimtoidukõlblikuks.

Kui normikohuslane jätab põhjendamatult täitmata vallavanema (linnapea) käsu äraandmiskohustuse täitmise kohta, siis tuleb vallavanemal (linnapeal) keelustada tõrkuja loomapidaja loomad sedavõrd, et määratud kohustuse täitmine oleks kindlustatud.

Maakondliku Põllumajandusameti juhataja võib aasta vältel kohusepärase suva alusel veise- või muu liha norme vähendada, kustutada või vajaduse korral normide täitmise tähtaega normikohuslasile pikendada, kui äraandmiskohustuse täitmine on ettenähtud tähtajaks võimatu või loomataudide või õnnetusjuhtumite tõttu on ainult osaliselt või pole üldse võimalik.

Kodutapmisi, välja arvatud hädatapmine, võidakse veise- või muu liha äraandmiskohuslasile lubada ainult siis, kui normitäitmisel on kinni peetud vallavanema (linnapea) poolt määratud äraandmistähtaegadest või kui kodutapmine on mõõdapäästmatu isevarustaja leibkonna toitlustamiseks.

Kui sigu antakse ära üle määratud sealihanormi,

siis arvestatakse need äraandmiskogused veise- või muu liha äraandmisnormi katteks, kusjuures 1 kg sea eluskaalu arvestatakse vastavalt 2 kg veise või muu looma eluskaalule.

Erakordseil juhtumeil võib samas vahekorras sealihanormi täita veise- või muu lihaga Põllumajandusameti juhataja sellekohasel nõusolekul.

Teraviljanorm

Teravilja müügikohustuse määramine üldiselt toimub seniste põhimõtete kohaselt.

Tuletatud üldnormist kuulub maahaarvamisele seemevilli 200 kg pro ha ja omatarvidus 152 kg isiku kohta aastas.

Normi määramisel tuleb võtta ühtlasi põhimõtteks, et maakonna, valla müüginorm laekuks 40 protsenti rukkis, tatras või toidukaunviljas, 10 protsenti nisus, 20 protsenti odras ja 30 protsenti söödaviljas. Kui niisugune laekumine hiljem siiski mõnel juhul osutub võimatuks, võib vallavanem (linnapea) lubada üht viljaliiki asendada teisega selleks ettenähtud vahekorras.

Uudsusena on rakendatud põhimõte, et ametlikule kohaliku omavalitsuse postivedajale määratakse teraviljanorm poole vähemas määras.

Põhunorm

Talundile põhumüüginormi määramisel tuleb aluseks võtta talundi loodetav põhutoodang. Loodetav toodang tuletatakse talundi tegelikust õlgi-põhku tootvast kasvupindalast ja selle keskmisest ha-saagi hindest.

Talunditele määratud põhumüüginormi võib korrigeerida, võttes arvesse talundi loomade arvu ja talundi eelmisi koresöödanorme ning selle täitmise võimalusi.

Kartulinorm

Nagu teiste normide puhulgi, peab komisjon kartulinormi määramisel talundile võtma aluseks talundi loodetava kartuli kogutoodangu, mis tuletatakse talundi tegelikust kasvupinnast ja tegelikust ha-saagi hindest.

Sel teel saadud talundi kogutoodangust tuleb maha arvata seemnetarvidus 1944. a. külviplaani järgi. Seemneks on lubatud arvestada 30 kvintaali pro kartuli külvipinna ha-le.

Protsentuaalselt järelejäänud kartulikogustele tuleb vallale (linnale) määratud müügikohustus jagada talundite vahel.

Sel teel saadud talundite kartulinorme tuleb veel korrigeerida, võttes arvesse talundis toidulolevate isikute arvu ja sigade arvu talundis.

Eriti tuleb silmas pidada, et talundelle, kus kartuli kasvupind on nii väike, et toodang ilmselt katab ainult omatarviduse (s. o. seemnevajaduse, talundis toidulolevate isikute toidukartuli ja võimaluse piires seasöödakartuli) ei tule üldse või siis väga väikeses koguses kartulinormi määrata.

Maatööde pingelisim aeg

Teravilja koristamine ja heinatööde lõpetamine nõuavad hooajaliselt tööjõude

Kuigi Lääne-Eestis on juba mitmel pool, esmajoones Saare- ja Läänemaal, alustatud rukkilõikusega, on Kesk-Eestis ja idapoolseis piirkonnis veel mitmel pool heinategu pooleli.

Heinatööde hilinemist põhjustas hiline kevad, kuid rohkesti ka tööjõu puudus.

Paljudes kohtades, kus heinatööga ei ole veel lõpule jõutud, on peale tulemas nüüd rukkilõikus, millele juba varsti seltsib tõuvilja koristamine.

Sel puhul vajab maa praegu rohkem kui seni hooajalist abijõudu.

Vastavais asutusis ongi asutud praegu lisajõudude maale suunamisele.

Vallavanemaile on südamele pandud talitada kohtadel oma parema äranägemise järgi, et valdades kõik vajalised lõikus- ja koristustööd maksimaalse kohapealse tööjõu rakendamisega läbi viidaks.

Üksikjuhtudel, kus vili tikub varisema ja oma tööjõust ei jatku, tuleb kohe pöörduda kohaliku põllumajandusjuhi või vallavanema poole.

Kuna nüüd on saabumas maatööde pingelisim hooaeg, peavad

paratamatult kõrvale jääma need talutööd, mida on võimalik teostada hiljem,

nagu kesakünd, sõnnikuvedu jne.

Maalt tuleb kurtmisi, et tööjõu mittepiisamise tõttu tikuvad ohakad siin-seal põldudel võimust võtma, samuti ka muu umbrohi, eriti raskemail ja niiskemail maadel.

Ristik ja muu põluhein on enamikus kõikjal koristatud, kuid suurelt osalt veel sisse vedamata.

Väärtuselt on tänavu nii põllu- kui metsahein keskmine ja heinatöö ilmade üle ei ole tänavu kurtmisi olnud. Võrreldes möödunud aastaga võib arvata, et tänavune heinasaak ei jää maha muliusest.

Suhkrutähtede asjus

Meie eelmises lehes tähendatud suhkrutähtede vastu kõigi preemiakaupade saamise kohta teatatakse meile täiendavalt, et ühepunktilise preemiatähe ja ka ühe suhkrutähe vastu saab alkat osta 1,0 l asemel 5,0 l ja ühe suhkrutähe vastu ikkagi suhkrut 500 g, kuna preemiatähe vastu saab seda 750 g.

Poiste suvilaager Loodis

Kohe laagrisse asudes siirdusid poisid noortekodudele metsa üles tööta

1. augustil algas Paistu vallas, Loodi asulas Sakala-, Pärnu- ja Järvamaa poiste ühine suvilaager, mis kestab 8. augustini.

Laagri eesmärgiks on võimaldada noortele nädalapäevad puhkust ja täiendada nende teadmisi ja oskusi mitmesugustel aladel.

Laagrist võtab osa 70 poissi eespoolnimetatud kolmest malevast.

Töö laagris on korraldatud erirühmades, vastavalt poiste vanusele, kusjuures

peaerõhk on suunatud kaisele sooritamisele ja praktiliste oskuste omandamisele pioneer- ja sideteenistuse alal.

Poisse on kogunenud Loodi laagrisse Sakala malevast ligi 50, kuna Pärnu- ja Järvamaalt on kummaski kümmekond esindajat.

Laagri ametlik avamine leidis aset kolmapäeval kell 10 hommikul. Seks puhuks olid laagrist osavõtjad rivistunud laagriplatsile, kus neid tervitas laagri üldjuht Sakala noortemaleva juhataja Philip Adler. Ta tähendas, et noored ei ole kogunenud mitte ainult selleks, et siin puhata, vaid noorte juhid tahavad neile õpetada ka mitmesuguseid sõjaliselt tähtsaid teadmisi, et noored oleksid valmis oma jõudu rakendama, kui seda peaks nõudma vajadus.

Surma läbi lahkunud Eesti Noorte maleva liikmeid mälestati leinasõnakuga. Seejärele heisati laagrilipp noorte lipulaulu saatel.

Pärast seda pöördus noorte poole kõnega instruktor kpt. Muiter, kes noortele kõneles distsipliini suurendamise tähtsusest. Pärast seda

haarasid poisid saed ja kirved ning siirdusid ligidal olevasse metsa, et üles töötada noortekodudele talveks küttepuid.

Anne metsa tööle asumist instruueris poisse tööriistade käsitsemises Loodi metsnik Ott.

Noored töötasid päeva jooksul üles hulga küttepuid. Noortelaagris on poisid paigutatud telkidesse.

Samuti on hoolt kantud nende ühistoitlustamise eest. Selleks on kohale toimetatud väliköök, kuna perenaiste ülesandeid täidab kolm tütarlast Sakala noortemalevast.

Jatkub tütarlastejuhtide õppetegevus

Maatöö- ja õppelaager Toris 22. augustini

Eesti Noorte tütarlastejuhtidele algas 22. juulil teine maatöö- ja õppelaager Toris.

Nagu teada, lõppes esimene, kõigiti õnnestunud õppelaager 17. juulil, millest osa võttis üle 60 tütarlastejuhi kõigist kodumaa nurkadest.

Praegu toimuv laager on samuti toonud kokku osavõtjaid kõikjalt üle kodumaa,

pakkudes võimalust osavõtuks ka neile, kes esimesest õppelaagrist ühel või teisel põhjusel puuduma pidid.

Sedamööda on õppekava keskendatud nii, et õppetegevuse peaerõhk tasub 6.—13. augusti ajavahemikul.

Samal ajal toimub ka maleva tütarlastejuhtide nõupidamine. Märkimisväärseid ettekandeid esitavad EN peastaabi juht L. Juske — juhi isiksus ja ülesandeid, ja Viru noorte tütarlaste juhataja A. Rauss — tütarlaste organiseerimisest.

Toimuvad näitlikud koonused hellakestele, kodutütardele ja sõsaratele. A. Prii[illegible]a kõneleb kutsevalikust, dr. G. Vilbaste korraldab loodusteaduslikke matku. Noorte koondustest ja töökavadest esinevad ettekannetega malevate tütarlastejuhid.

Laagri töös ja elus on tingituna tööolustikust ette võetud mõningaid ümberkorraldusi.

Hommikupoolel toimub õppetöö, kuna kell 12 siirdutakse talundeisse tööle kogu laagri koosseisuga.

Eriti on rõhutatud kodumajanduslik väljaõpe,

milleks on kohale sõitnud mitmed tunnustatud õppejõud. Laagri juhtkond teeb kõik võimaliku, et anda osavõtjaile igaküljest ajakohast väljaõpet.

Laagri töös ja elus on tingituna Laagri juhiks on Harju noortemaleva tütarlastejuht L. Metsmaa, õppejuhiks H. Nigoi, kasvatusala peajuhiks EN tütarlastejuht L. Juske.

Õppetegevuse vaheldusek toimuvad sageli lõkkeõhtud ja kultuurilised koondused.

Sisserännanute abielukeelus

Kirjutuses, mis hiljuti ilmus „Eesti Sõnas" pealkirja all „Patt vere vastu", käsitleti uue korralduse tähtsust, mis keelab abielude sõlmimise sisserännanutega. Ühenduses selle korralduse ja mainitud artikli mõtetega kirjutatakse meile täiendavalt:

Kõigepealt olgu tähelepanu juhitud sellele, et abielud endiste eesti kodanike (mõeldud on need, kes vahepeal pole astunud mõnda teise kodakondsusse) ja sisserännanud eestlaste vahel on lubatud, nii et need ei vaja enam Eesti Omavalitsuse juhi luba. Korralduses ettenähtud erakordne luba tähendab hoopis midagi muud. Sellega tahetakse ärvestada kõigepealt ka teiste rahvuste huve, luues võimaluse, et kaks sama rahvuse, näiteks vene rahvuse, liiget võivad abielluda, kuigi üks neist on endine eesti kodanik ja teine sisserännanu.

Eriloaga võib sõlmida abielu ka sisserändajaga, kui mõlemad partnerid kuuluvad samasse rassi või sugulasrassi. Abielud mittesugulasrasside vahel on keelatud. See määrus põhineb äratundmisel, et kahe vööra rassi segunemine on kahjulik ja omab laostava mõju, kuigi mõlemad teineteisele võõrad rassid oleksid täiesti samaväärsed. Korraldus ei taha kuidagi võrrelda üksikute rasside väärtust ega ka üksikute rahvuste väärtust.

Nagu juba eespol mainitud artiklis üteldi, ei puuduta nimetatud korraldus riigisakslasi. Abielude kohta riigisakslaste ja endiste eesti kodanike vahel on juba pikemat aega maksvad korraldused, mis arvestavad mõlema rahvuse huve. Selleõõttu polnud selles küsimuses uut korraldust vaja.

Kinnitati Virumaa koolide võrk

Haridusdirektooriumi poolt on kinnitatud Virumaa alg- ja kutsekoolide ning gümnaasiumide võrk eelolevaks 1944./45. õppeaastaks.

Koolide arv Virumaal kujuneb eeloleval õppeaastal väiksemaks kui eelmisel taivel. Kuid gümnaasiumide ja kutsekoolide arv jääb endiseks.

Praegu on käsil ka vakantsete õpetajakohtade täitmine algkoolide osas.

Lähemal ajal asutakse vabanenud õpetajakohtade täitmisele ka gümnaasiumides ja kutsekoolides.

Õppetöö algamisel [illegible] ruumi- ja kütteküsimus.

Üldiselt on väljavaateid, et kooliid võivad tööd alustada ettenähtud kava ulatuses ja tinginustes, mis ei tekita just ülepäämatuid raskusi.

Suvel on õpetajaskond rakendatud mitmesugustele töödele. Enamik õpetajaid töötab põllutöödel, kuid osa tegutseb ka valdades noortejuhtidena või nende abidena või ka mitmesuguseil sõjamajanduslikel aladel.

Õpilased täidavad kõikjal suvist abiteenistuskohustust, peaasjalikult maal talutöödel. Poistest on suur osa siirdunud ka lennuväeabiteenistusse.

Tallinna teateid

Teadaanne käitiste juhatajaile

Kõik Tallinna käitiste juhid on kohustatud ilmuma reedel, 4. augustil, alates kella 10 kutsekogude voliniku juure Pikk tn. 19, tuba 5, kus neile antakse kätte uued töökäsud eritöödeks. Sellekohane teadaanne on vaidlatud meie tänase lehe ametlike teadete osas.

Lastele sukki

Tallinna linnavalitsuse kaubandus-tööstusosakonna teatel võimaldatakse varustusametist sukkade ostulube 1—12 aasta vanustele lastele, kes praegu elunevad Tallinnas ja Tallinn-Nõmmel.

Ostuloa saamiseks tuleb esitada varustusametile avaldus sellekohasel blanketil mis kannab pealkirja „Avaldus ostuloa saamiseks tekstiilkaupadele" ja osturaamat. Nimetatud blankette on võimalik saada paberi- ja kirjutusmaterjali-kauplustest.

Ostulube sukkadele antakse välja Tallinnas elunevatele lastele varustusametist Vene tn. 6 ja Tallinn-Nõmmel elunevatele lastele varustusameti Nõmme esinduses Pärnu maantee 326. Ostuload tuleb välja võtta tähtpäevadel, mille kohta lähemalt on teatatud meie tänase lehe ametlike teadete osas.

Perekonnaseisuteateid

Tallinna linna perekonnaseisuametis on registreeritud järgmised perekonnaseisuaktudatused:

Sünnid: Virve Kastein; Andres Vooremaa; Mall Ojasoo; Ingeborg Seppi Matti Laan.

Abiellumisteated: Jakov Jegorov ja Taissia Lantsov.

Surmajuhtumid: Aadu Kerdi, 56 a.; Malle Järve, 2 a.; Rudolf Mallandi, 2 k.; Eta-Laine Gengelbach, 16 a.; Matt-Rein Saluste, 3 k.; Elvine-Johanna Horn neiuna Valba, 57 a.

Pimendamise aeg

Algus kell 21, lõpp kell 3.50.

Valveapteegid Tallinnas

Reede õhtu vastu laupäeva:

Tõnismäe apt., Tartu mnt. 45, tel. 309-4; Rae apt., Raekojaplatsi 11, tel. 431-65; Emma I apt., Pärnu mnt. 19, tel. 453-47.

Võitluses Eesti saatuse eest

Eesti 20. SS-diviisi kangelaslik osa Narva rinde tõrjelahinguis

Führeri peakorterist, 1. augustil

Sõjajõudude ülemjuhatus teatab: ...Narva maakitsuses ei jatkanud vaenlane eile suurte kaotuste tõttu oma suurrünnakut. Nõrgemad rünnakud nurjusid...

SS-P. K. Ülaltoodud väljavõte Saksa sõjajõudude ülemjuhatuse teadaandest on kokkuvõte vihasteie, veristele suurlahingupäevadele Narva rindel. Üks etapp võitlustes Eesti piirides, Eesti ja kogu Euroopa saatuse eest, on sedapuhku läbi. Enamlaste poolt kavatsetud Narva kaitsjate ümberhaaramine ning punavägede marss Tallinna suunas on tõkestatud.

Rindeõgvendamine enamlaste pommidest ja mürskudest põrmustatud Narva juurest oli Saksa ülemjuhatuse poolt kavatsetud, et lühendada kaitsejoont mõnekümne kilomeetri võrra ning tihendada kaitsjate rinnet võitlejate ja materjali poolest seal, kus Virumaa maastik pakub selleks soodsaimaid eeldusi. Enamlaste operatsioonidest Narva rindel polnud see meiepoolsete kaitsejõudude liikumine millegagi mõjustatud. Vastuoksa — enamlased tegid omalt poolt kõik, ohverdades hoolimatult inim- ja relvamaterjali, et takistada Narva võitlejate kavakohast tagasitõmbumist. Möödunud kuu 24. päeval alustasid nad rünnakut nn. Auvere sopist, et välja tungida Soome laheni ning tagalast ära lõigata veel ikka Narva jõel ja Narva sillapeas püsivaid III germaani SS-tankikorpuse, 20. Eesti SS-diviisi ning „Nederlandi" ja „Nederland!" germaani vabatahtlike diviiside üksusi.

Enamlaste võimaliku rünnaku lõmmatamiseks oli rakendatud üks Eesti SS-diviisi rügementidest.

Olles juba eelmise päeva õhtul lõmutanud erakordset liikumist meie seisukohtade ees, alustasid enamlased 24. juuli varahommikul rünnakut äärmiselt ägeda turmtulega.

Eestlaste kaevikuile, võitluspesadele ning soisele pinnale ehitatud tõkkeile langes igakalibrilisi mürske. Polnud võimalik eraldada üksikuid laske ega plahvatusi, vaid kostis lakkamatu mürin ja ragin, mis voogas rajuhoona, kord tõustes haripunkti, kord pisut vaibudes.

Ööpimeduses olid enamlased kõrvaldanud omapoolsed palisaadid, et muretseda vaba vaatlust oma tankitõrjekahureile ja teha teed vabaks oma soomusmasinaile. Turmtule lakates ning tõkketule kandudes meie kaevikute » taha alustas enamlaste jalavägi toetatuna tankidest ja rünnakukahureist rünnakut.

Enamlaste soomusmasinatele ja jalaväeüksustele lõi vastu meiepoolne raskerelvade tuli. Müürsirte rasked mürsud ning heitjate tugevad granaadid langesid nende tankikoondistele ning võsa varjus end edasi töötavaile jalaväejagudele. Siin ja seal tõusvad rasvased suitsusambad olid tõenduseks, et nii mõnigi „T 34" või mõnda muud tüüpi punaste soomusmasin on saanud täistabamuse.

Pataljoni ees ründasid enamlased päeva jooksul kolm korda. Kõik ründajad niideti meie grenaderide tulega, enne kui nad jõudsid meie kaevikuisse sisse murda.

Paigas, kus tiheda võsa tõttu oli eestlaste ja enamlaste kaevikute vahe vaevalt 80—100 meetrit, õnnestus vaenlasel võsa varjus tungida meie võitlusliinidesse.

Ühe meie raskekuulipilduja vapper meeskond ei taandunud, sellest hoolimata et enamlased neist vasakult ja paremalt möödusid.

Murdumata tugipostina jäid kuulipildurid oma relvaga püsima keset vaenlast.

Kangelaseks sai selles lõigus üks grenader, kes, tõmmates endaga kaasa 9 meest, hävitas sissetunginud enamlased julge vastulöögiga viimseni. Seejuures sai noor võitleja ise käest haavata, olles enne aga lähivõitluses hävitanud ühe vene soomusmasina.

Nii pidas seegi pataljon rünnakupäeva õhtuks peavõitlusliini kindlalt oma kätes.

Rünnatava lõigu vasakul tiival ründasid punased mitme tanki ja rünnakukahuri toetusel. Üks Nõukogude tankidest rullus üle eestlaste kaevikujoonest. Umbes 20—30 meetrit tagapool seda tabas tanki aga ühe hauptsturmfüüreri heidetud süütepudel. Lisaks veel grenaderide püssi- ja kuulipildujatuli, ning leekides oligi punaste tank.

Kõigest sellest ei piisanud siiski kaevikute hoidmiseks. Kompanii suruti pikkamööda välja oma seisukohast. Ent siis tuli abi teisalt...

Enamlaste turmtuli oli lõhkunud sideliinid rügemendi, komandopunkti ja pataljoni vahel. Naaberüksustelt saadi teateid toimunud sissemurrust. Rügemendi komandör saatis ühe oma käsundusohvitseridest olukorda selgitama. Üks untersturmführer, Tartu, Volhovi ja Narva lahingute kogenud võitleja, sai selle vastutusrikka ülesande endale. Enamlaste tule all jõudis ta pataljoni komandopunkti. Pataljonitülema korraldusel oli vastulöök juba alanud. Raskerühma ülema juhtimisel oli üks oluline punkt juba enamlastest puhastatud.

Võttes kaasa grenadere, kes olid vaenlase poolt taganema sunnitud, asus untersturmführer kaevikute rullimisele.

See pohjus kerge töö. Kaevikud olid madalad ja rabavesi tõusis üle saapasääre. Kuule vilistas aga nii paremalt kui pahemalt. Lisaks ilmusid lahinguväljale vaenlase tankid.

„Tankirusikad" ja „tankihirmud" laskevalmis, jäid löögirühma mehed ootama rünnakut. Rünnak aga jäi tulemata. Enamlaste soomusmasinad eelistasid tulistada eemalt. Ainult üks neist juhtus liialt lähedale. Selle saatuse otsustas üks grenaderidest oma „tankihirmuga". Lask oli esmakordne, kuid uus relv petnud. Vasturünnak jatkus.

Uus oht sigines õhku. Nõukogude lahingulennukid tiirlesid välja kohal. Nende pardarelvad tulistasid üle ristikheinapõllu roomavaid grenadere. Kuid siis saabusid kohale ka Saksa hävitajad. Lühikese võitluse järele langes juba nell „Stalini kotkast" leegitsedes võssa.

Nüüd ilmusid lahingusse ka Saksa tankid ja rünnakukahurid. Ähvardavalt veeresid „Pantrid" mööda kaigasteed, ning jõudes kõvemale pinnasele hargnesid lahingukorda.

Mõned lasud pikkadest suurtükitorudest, ja neli enamlaste soomusmasinat põles. Ei pidanud vastu ka nende jalaväelaste närvid. Saadetuna „Pantrite" kuulipildujate valanguist asusid nad põgenema.

Sellist vägevat toetust silmates viis untersturmführer oma mehed mehise „hurraaga" edasi. Veel pingutasid mehed pisut ning olidki oma endistes kaevikutes. Need olid peagu maatasa pekstud ja täis enamlaste laipu. Saksa müüsrid, milliste tuli lasus neil, olid teinud puhta töö.

Upakil kaevikuserval oli üks liikumatuks jäänud enamlaste rünnakukahureist. Kaks punaväelast meeskonnast lamas haavatuna samas tanki kõrval maas. Soomusmasin näis väliselt olevat vigastamata. Isegi meeskonnale määratud lihakonservid ja võitagavara oli alles. Lisaks leidus veel ehtne vene lõõtspill. Eesti grenaderid, kes edukas löömingus olid sattunud ülevasse tujju, lõid samas lahti pilliloo ja lasid hea maitsta konservidel ning kuivikleival.

Teine rünnakrühm, kes oli vastulööki alustanud teisalt, jõudis samuti kohale. Side lahutatud üksuste vahel oli jälle jalule seatud. Edukate ründajate juhid, peagu üleni märjad ja porised, raputasid teineteisel kaua käsi.

Õhtuks oli ka selle pataljoni kord jalule seatud ning endine peavõitlusliin taas vallutatud. Rügemendi komandör võis saata staapi ettekande, et vaenlane on täiel rindel tõrjutud.

SS-obergruppenführer Steiner, III germani SS-tankikorpuse komandeeriv kindral, avaldas seejärele võitlustest osavõtnud üksustele oma tunnustust.

Germaani vabatahtlikud Narva rindel
SS-sõjakirjasaatja Truõl

Järgneva päeva kokkuvõttes selgus, et enamlased olid rünnanud meie rügementi terve diviisiga, mida toetasid soomuskorpuse osad, ja tulistanud meie seisukohtadele 80 000 mürsku. Kaotasid enamlased sel rünnakupäeval 12 tanki, 7 lennukit ning 75% oma elavast jõust. Kuid nende siht — lõigata ära Narvast ja Narva jõelt tagasitõmbuvaid üksusi — oli lootusetult nurjunud.

Paar päeva hiljem ründas tänu ja kituse osaliseks saanud rügement juba uuel kaitsejoonel, võttes vaenlastelt tagasi olulise kõrgendikupositsiooni. Uus kaitseliin Narva rindel, millel võitlevad saksa, eesti, taani, belgia, hollandi ja norra SS-mehed tõelises relvavendluses, pidas vastu esimesed rasked tuleristsed ning võitlejad pälvisid Saksa sõjajõudude ülemjuhatuse teadaandes erilist tähelepanu:

„Viimaste päevade enamlaste suurrünnaku edukast tõrjest võtsid silmapaistvalt osa 3. germaani SS-tankikorpus SS-obergruppenführer ja relva-SS kindral Steineri juhtimisel koos germaani vabatahtlike diviisiga, 11. Ida-Preisi jalaväe diviisiga ja maarindel rakendatud sõjalaevastiku üksuste, suurtükiväe ja heitjatega."

Üldse hävitati neis tõrjevõitlustes üle 110 enamlaste tanki. Hävitatud tankidest langes Eesti SS-diviisi arvele üle 20.

SS-sõjakirjasaatja
Gerhard Rahnulo

Põhjarinde vankumatu kaitse

SS-PK. Meie põhjarindel seisvad diviisid on vihaseis võitlusis viimaseil päevil kõrvale tõrjunud raske ohu ja uute kaitseliinide väljaehitamisega Jelgava juures peatanud vaenlase tankiteravikud, mis Valge-Vene ruumist tulles Leedu ja Kuramaa headel maanteedel püüdsid kiirelt jõuda meie vägede selja taha.

Praegu läheb rinne põhjalõigus ringikujuliselt piki joont: lääne pool Narvat—Peipsi järve—Pihkvat üle Livani (kirde pool Daugavpilsi) ja Jelgava, kindlustades seega Läti ja Eesti ruumi tuumiku enamlaste ülemajutuse eest. Selle uue rindejoone ülesehitamine, mis teostati vähestes päevade jooksul, on nähtsti strateegiliselt kui ka taktikaliselt Saksa väejuhatuse meistersaavutus. Sellega on loodud mitte ainult olukorra konsolideerimine Balti ruumis, vaid ühtlasi ka eeldus Saksa vastuabinõude tarvitusele võtmiseks.

Selle silmapaistva tõrjeedu võimaldas kõiki vaenlase läbimurrukatseid trotsiv Saksa vägede visa vastupanu, kes ühiselt relva-SS diviisidega ja eesti ning läti vabatahtlikega vankumatult vastu seisid enamlaste pealetungile.

Mitte ühegi kohas pikal rindel ei suutnud vaenlane puruks rebida Saksa üksuste tugevat sidet. Ka rindejõhenduseks vajalik meie vägede tagasitõmbumine Opotška—Idriza ruumist Daugavpilsi taha teostati vaenlase tugevast survest hoolimata lühima ajaga ja täies korras. Meie üksnste vihased võitlused ja edukas tõrje ilmnevad kõige selgemini hävitatud tankide suures arvus. Ainuüksi viimasel kuul on põhjalõigus hävitatud üle tuhande vaenlase tanki.

Eriline edu, millel on suur teene üldolukorra kindlustamisel, saavutasid neis võitlusis 11. Ida-Preisi jalaväediviisi grenaderid koos III Germaani SS-soomuskorpuse vabatahtlikega, kuhu kuulub ka 20. Eesti SS-diviisi, Narva võitluspuumis. Kolm päeva võitlesid nad vihaselt arvuliselt kaugelt üleknahuka vaenlasega, lüües tagasi kõik rünnakud ja loovutamata jalatäitki maad. Sellega seoti siin tugevad vaenlase jõud ja takistati nende rakendamist teistes rindelõikudes.

Kuid Balti ruumi kaitsjad näitavad ka kangelaslikke üksiktegusid.

Kui vaenlase tankiteravikud ülatuslik tõt tungisid Jelgavasse, hävitas üks Läti leegioni unterscharführer kaks ühirasket T 34 tüüpi tanki tankirusikaga, kuigi tal selle lähivõitlusrelva kasutamises polnud seni veel mingisuguseid kogemusi.

Nii seisavad praegu Läänemere ruumi jõud õlg õla kõrval Saksa üksustega, kuni viimse meheni valmis tagasi tõrjuma enamlaste rünnakut sellele Euroopa oluliselt tähtsale eluruumile. Kui vaenlane 20. juuli sündmustest lootis Saksa rinde vankumalöömist, siis on Saksa grenader talle põhjalõigus oma kirgjiku võitlusinnuga juba tõestanud vastupidist.

SS-sõjakirjasaatja
Werner Schöne

Lühiteateid

— Rootsi mereväevalitsuse intendantuuris avastati „Aftonbladeti" teatel laiaulatuslik ostulubade vargus bensiini ja määrdeõli alal. Esialgne kontroll näitab, et varastatud on lubatähti 24 000 liitri bensiini ja 4000 liitri määrdeõli kohta.

— Madridist teatatakse, et rahvusvahelisel maleturniiril Dijonis ei saanud maailmameister Aljechin jagu Hispaania maletajast Fomarist, kes on alles 11 aastat vana. Nende võistlus kestis neli tunnii ja lõppes viigiga.

Reuter teatab New Yorgist, et Ühendriikide teenistuses seisev emigreerunud Filipiinide president Manuel Quezon suri teisipäeval oma suviresidentsis tuberkuloosi.

Taani kaluriteühingu aastakoosolekul teatati, et alates sõja puhkemisest kaotas 171 taani kalurit oma töökohuste täitmisel elu.

Anglo-Ameerika lennukid ründasid Normandias korduvalt kolme Prantsuse Punase Risti autot. 10 põgenikku sai surma ja 19, nende hulgas mitu last, haavata. See rünnak näitab uuesti, et Punase Risti märk ei kaitse Prantsuse tsiviilelanikkonda.

1096 päeva ja ööd „VIIKINGIGA"

11. veebruril teatas sõjaväegede ülemjuhatus:

Kovelí-ruumis on Saksa väed ja relva-SS-üksused neljapäevases raskes heitluses enamlaste kümne laskurdiviisi, ühe tankikorpuse ja kahe tankibrigaadiga tekitanud vaenlasele suuri inim- ja materjalikaotusi. Nendes võitlustes paistsid eriti silma üks võitlusgrupp 5. SS-soomusdiviisist „Viiking" obersturmbannführer Mühlenkampi juhtimisel. Pärast kangelaslikku heitlust Tšerkassõ juures on „Viiking" taas leidnud mainimist sõjajõudude teadaandes. Käesolev kirjutus annab põgusa kirjelduse „Viikingi" enam kui kolmeaastasest sõjakäigust idas.

SS-PK. — Tahan jutustada diviisist, kes alati Nõukogude Venemaal võitles. Võib-olla tunned sa teda. Oled lugenud ta meeste varrukalt nime „Wiking". Järgnevin neile pikkadele heledajuukselistele tugevatele ning rahulike näojoontega germaani vabatahtlikele. Nägin, kuidas nad Lvovi ees rünnakusse tormasid, kuidas nad mägedest Malgobeki juures üles ronisid; nägin nende võimsat tõrjevõitlust Donetsil, elasin kaasa nende suurimale võitlusele Tšerkassõ juures, ja nägin langemas oma parimaid kamraade nende ridades.

Võib-olla olen ma juba liiga palju sellest jutustanud, — kuid seda teeme me kõik, kes me selle diviisi juurest tuleme. See on ju m e i e diviis. Ja pealegi on see üks diviis paljudest, kes oma nime on kirjutanud veripunaste tähtedega selle enam kui kolmeaastase sõjakäigu ajalukku.

Jutustan teile ühest juunikuu hommikust Lvovi ees kolm aastat tagasi.

Aeglasalt tõusis päike pärast vaikset suveööd. Pikk sõdurikte kolonn veeres ida poole. Diviisi rügement Germaania sõitis rindele oma esimesse võitlusse. Mehed olid rõõmsad, et nad said võidelda selle vastu, kes tuli idast — üksnord ometi võidelda. See oli nende elumõtteks ja sellepärast olid nad jätnud kodud.

Surmapõlgavalt tormasid nad võitlusse, oma esimesse.

Väikse oja kaldal linnast lääne pool kohtasin kaht kamraadi, kes kandsid kanderaamil kolmandat. Need olid kaks taani kamraadi, kaks venda kolmest, kes võitlesid ühes kompaniis. Nad olid alati koos ega laskmud üksteist silmist. „Keda te seal kannate?" küsisin ma. „See on meie vend," vastasid nad, „ta sai haavata ja me lubasime emale üksteist alati aidata." Truult kanderaami kandes jatkasid nad teekonda.

Needsin surma, et ta oli minult jälle röövinud ühe kamraadi. Mõtlesin emale, ta kannatustele raskel sõja-aastal, kus ta pojad olid jätnud kodu, et võidelda oma ideede eest.

*

Jutustan ka ühest septembrikuu päevast kahe aasta eest Malgobeki juures.

Oli möödunud üks aasta. Iga viikinglane oli tundma õppinud karme detsembrikuu öid Nõukogude Venemaal. Nad tundsid uinakut ja surma selle maa lõputuis lumetuiskudes.

Neist olid saanud küünilised idavõitlejad, mitte ainult rünnakuis, vaid ka kaitses. Alati kumises nende kõrvus rindemuusika. Kui vaikis hetkeks tulistamine, oli kuulda vaenlase kaevikuist valju kõnesuminat (enamlased kõnelesid üksteisega alati valjusti), ja siis nad tulid, alati kahekümnemehelistes gruppides.

Viikinglased olid neid oodanud, vaikselt ja rahulikult. Nad lasid vaenlase ligemale tulla, lasid kuni viiekümne meetri kauguseni läheneda, et neid siis hävitavalt tabada. „Hurraa" kurgus surres jäid nad elutult lumele lamama, viimset korda õhku kahmates, nagu oma kustuva elukünla järele haarates, — kuid asjata.

Omandatud kogemustega ründasid viikinglased nüüd Malgobekki samasuguse tuhinaga nagu tollal Lvovi juures. Nad hüppasid kivilt kivile, põõsast põõsasse, puust puuni, ja kui võitlus liiga ägedaks muutus, heitsid nad hetkeks nikali. Aga edasi tungisid nad siiski.

Ühe kuulipilduja meeskond langeb välja. Kiiresti hüppab kompaniiülem relva taha ja tulistab. Tulistab kuni relv kuumaks muutub. Raua vahetamiseks pole enam aega. Siis haarab ta ühe Nõukogude automaatrelva ja tulistab viimse padrunini. Siis rebib ta püstolkuulipildija, tulistab kuni seerii peatub, et siis haarata püss ühelt haavatult...

Nii võideldi idas.

*

Jutustaksin ühest juunikuu päevast aasta eest Donetsil.

Hele valgus sõtendas Veneman lõputute väljade kohal. Oli saabunud suvi, vene suvi, nagu see võib olla pärast lõputut talve.

Nad olid jäänud peatuma kalmöki steppides metsiku suurtükitule ja ühe võimsamaks muutuva vaenlase jalaväe surve all. Nad olid õppinud tundma Veneman karmi talve, tundsid enamlasi.

Tähti olid nad lebanud kaevikuis, ilma et nad oleksid saanud vilvukski silma kinni panna, magada. Lahinguväljalt kuuldus enamlaste haavatute oigeid. — Mehed unistasid suvest, nendes pulbitses kojuigatsus, unistus kodumaa kaunist loodusest.

Sõda oli muutnud oma palet: oli alanud kaitsesõda. Mehed olid kogenud, et mitte ainult rünnakus ja vallutamises ei väljendu kangelasteod, vaid ka tõrjes ja kaitses.

Päeval oli vaenlase ülemvõim suur, nad pidid tagasi tõmbuma. Öösel aga töötasid nad end uuesti oma kaevikuisse tagasi. Nad pidid hambad kokku suruma, et mitte uinuda. See oli raske heitlus endaga, — kuid nad pidasid vastu.

*

Lääne pool Tšerkassõt. Kunagi polnud sõda olnud nii brutaalne kui nüüd, — kunagi aga polnud ka üks diviis nii palju võitlusvaimu näidanud kui nüüd siin.

See oli habemesse kasvanud meeste parv, kes sealt välja murdis. Kuid nende meeste nägudelt võis lugeda sedasama võitlusvaimu, mis Lvovi, Malgobeki ja Donetsi päevilt. Kui Habemeeste Germania poolt valtas üks Läti leegioni unterscharführer kaks ühirasket T 34 tüüpi tanki tankirusikaga, kuigi tal selle lähivõitlusrelva kasutamises polnud seni veel mingisuguseid kogemusi.

Nii seisavad praegu Läänemere ruumi jõud õlg õla kõrval Saksa üksustega, kuni viimse meheni valmis tagasi tõrjuma enamlaste rünnakut sellele Euroopa oluliselt tähtsale eluruumile. Kui vaenlane 20. juuli sündmustest lootis Saksa rinde vankumalöömist, siis on Saksa grenader talle põhjalõigus oma kirgjiku võitlusinnuga juba tõestanud vastupidist.

SS-sõjakirjasaatja
Werner Schöne

*

Olin äsja selle diviisi juures. Kõiki, kelledega koos võitlesime kolme aasta eest, ei ole enam seal. Nad puhkavad kuskil mullas, seal idas.

Nad armastavad kõik oma vabadust ja elu. Sellepärast lähevad nad tagasi oma kaitsekraavidesse ja võitlevad nende vastu, kes nende vabadust tahavad röövida. Nende vastu seadi idast.

Ja selles diviisis, kes juba rohkem kui tuhat päeva ja ööd on silma vaadanud surmale, on sama võitlusvaim kui Lvovi, Malgobeki ja Donetsi juures. Nad väljendavad seda ise:

„Kamraadid! Teie, kes te suurtele lahinguväljadele jäite, meie võitleme edasi, — nii nagu tollal..."

SS-sõjakirjasaatja
Kristjan Zarp

Soomusrong võitleb vabaks enamlaste poolt vallutatud raudteejaama

Võidujooks surmaga

Läti leegionäri läbielamusi enamlaste poolel

SS-PK. — Pikana ja kõhnana seisab ta meie ees, see 21-aastane Daugavpilsist pärit leegionär, unterscharführer B. Veel võib ta kahvatult näolt selgesti lugeda üleelatud hädaohu kohutavusi, kui ta jutustab

oma elu dramaatilisimast tunnist, mis talle paljastas enamlaste tõelise näo.

Nendesamade enamlaste, kes oma lendlehtedel kõnelevad avatlevalt oma vangide heast ja inimlikust kohtlemisest. Kes ta Läti kodumaad tahavad „vabastada" ja „õnnelikuks teha". Ta on pidanud omaenda nahal tundma, mis tähendab nende metsikute hordide kätte kaitsetu vangina sattuda. Ainult välkkiire, instinktiivse reaktsiooni tõttu pääsis ta kuklalasust.

See juhtus ühe Läti SS-vabatahtlike diviisi raskete tõrjelahingute ajal kagu pool Ostrovi. Läti SS-üksuste lõiku oli koondunud arvukaid Nõukogude diviise kavatsusega kiili lüüa Saksa-Läti tõrjerindesse. Enamlased juhataisid oma operatsioonid varahommikul sisse tundidepikkuse põrgulikku turmtulega, ja saavutasidki oma arvuliselt tugeva tankiraaluga sissemurru ühes lõigus, ehkki leegionärid võitlesid vapralt ja kirglikult.

Leegionär-unterscharführer B. istus oma kuuldeaparaadi juures. Sisseldõvate granaatide lõhkemine ja paukumine vapustas punkrit ja muutis üksteisest arusaamise võimatuks. Turmtule mõllus ning mürinas pidid tema ja ta kamraadid lähenevat võitluskära mitte olema kuulnud, ja alles, kui nad väljast punkri eest kuulsid venekeelset vandumist ning kirumist, said nad hädaohust aru.

Kuid juba oli hilja. Juba lõhkes esimene käsigranaat punkri suus. Siis sunniti neid alistuma ja tiriti umbes kolmekümnemehelise enamlaste jõugu poolt punkrist välja. Polnud raske taibata, et mehed olid purjus.

Võidukisaga tormasid nad lätlaste kallale, jagasid neile rusika- ja jalahoope, et neid siis täiesti paljaks riisuda.

Nad võtsid neilt randmekellad ja kõik, mis nad leidsid. Isegi taskurätid pistetti irvitades taskusse.

B. pöördus saabunud nõukogude leitnandile lootuses, et see vahele segab. Vastuseks sai ta enamlaste ninamehelt rustikahoobi näkku, nii et tal veri pritsis ninast ja suust.

Pärast lühikest ülekuulamist käsutati nad pikali, näoga allapoole. B., kes lamas vasakul, küsis enamlastelt, mis see tähendab. Neid on vangistatud sõdurena, mitte kurjategijana.

„Rahustugel Teile ei sünni mingit hädal" oli enamlaste ninamehe küünniline vastus, kuid samas andis ta märku kolmele teisele enamlasele maaslamaja juure astumiseks.

B. aimas instinktiivselt teda ähvardavat ohtu, heitis pilgu tagasi ja nägi, kuidas üks enamlane oma püstoli kallal nokitses. Välkkiiresti sööstis ta üles — samal hetkel lajatasid ka juba lasud. B. tormas oma liinide suunas minema, jälitatud metsikust vandumisest ja valjusti kisavate enamlaste püstolkuulipildujate rahest.

Ta jooksis oma elu eest, suurte hüpetega, risti ja rästi. Üks kuul vihises läbi ta vasaku käe alt, ilma teda raskemalt haavamata.

Hingeldavana jõudis ta ühe kruusaauguni, mis talle esialgu varju pakkus.

Kiiresti pööras ta oma moondrüü ümber, sest ta oli märganud, et temast eespool olevad enamlased kandsid valget moondrüietust.

Nüüd ähvardas teda oht ta eel olevate enamlaste poolt saada ära tuntud, samuti omaenda suurtükivõe lakkamatud mürsud, mis teda pidevalt sundisid varju otsima.

Granaadilehtrist granaadilehtrisse jooksis ta edasi, ja kui ta siis sattus surnud nõukogude sõdurile ja oli end varustanud selle teraskiivriga ning püstolkuulipildujaga, julges ta läheneda enda eel sammuvaile enamlasile, et kasutada soodsat hetke omade juure pääsmiseks.

Juba arvas ta oma üritust täituvat, kui kolm enamlast, kes teda olid märganud, teda hõikasid. Lühidalt otsustades kõmmutas ta nad oma püstolkuulipildujast maha ja

jooksis teist korda uuesti oma elu eest, jällegi jälitatud kuulidest.

Jälle sai ta kergesti haavata, kuid põgenemine õnnestus ja ta langes lõõtsuvana oma läti kaaslaste käte vahel kokku.

Sel oma elu dramaatilisimal tunnil — see oli just ta sünnipäeval — elas B. üle oma taassünni Kuklalask, mis oli talle mõeldud, pidi olema vaid väikseks proovipalaks sellest, mis ootaks tema Läti kodumaad ja kõiki teisi Euroopa riike nende „vabastamise" puhul enamlaste poolt, kui neil õnnestuks Euroopa üle ujutada.

SS-sõjakirjasaatja
Konstantin Schleip

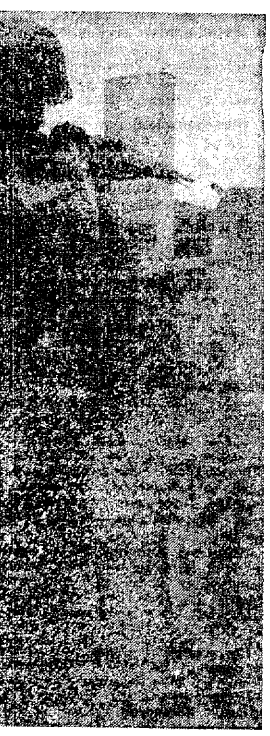

Täpsuskütt Narva rindel. Niipe a[illegible] enamlane end näitab, saab ja ta[illegible]nuse
SS-sõjakirjasaatja Truõl

Uute metsade rajamine jatkub

Talumetsa rajajate ja eeskujulike metsamajandajate premeerimine

Riigimetsade kõrval on Eestis suur tähtsus erametsadel, millest eriti tuleks esile tõsta talumetsi. Meie riigimetsi majandatakse kindla majanduskava järgi, kuid kahjuks talumetsade kasutamine on toimunud rohkem juhuslikkuse alusel. See ongi põhjuseks, miks meie talumetsad on viletsas seisukorras. Talumetsade puitutootev pind ei ole riigimetsade pindalast suugi väiksem, kuid nende metsade halva seisukorra tõttu on massi juurekasv märksa väiksem riigimetsade omast.

Kuni 1930. aastani puudus meil kindel organisatsioon, kes oleks olnud suuteline selgitama erametsade tähtsust, nende metsade ülesandeid ning aitama kaasa metsade seisukorra parandamisele. Põhjapaneva muudatuse sellele olukorrale tõi Eesti Metsaühingute Liidu asutamine, kes oma suurearvulise liikmeskonnaga aitas kaasa erametsanduse, eriti talumetsade edendamisele ja propageerimisele.

Eesti Metsaühingute Liidu selgitustöö ning kaasabiga vähenes aasta-aastalt talumetsade raiestike pind. Nii näiteks rajati talumaadel 1938. aastal vähe üle kahesaja hektaari uut metsa, kuid 1939. aastal rajati uut metsa juba ligikaudu nelisada hektaari. Oma viljaka töö ja tegevusega aitas Eesti Metsaühingute Liit suuresti kaasa talumetsade olukorra parandamisele. Bolševismi tulekuga Eestisse võeti meie talumetsad enamuses riigi majandamisele, osalt jaotati uusmaasajate vahe ära, kes esmajoones hakkasid kohe kasutama nende hoole alla antud talumetsi. Sellest ajast on paljudes kohtades endiste talumetsade tunnistajateks ainult kännustikud ja raiestikud. Kuna talumetsad kui eraomandus olid kaotanud oma mõtte, pidi ka Eesti Metsaühingute Liit oma tegevuse lõpetama.

Bolševismist vabanemisega leidis meil jälle tunnustust eraomandus, seega ka talumetsad. Talumets muutus taluomanikule jälle tähtsaks, andes majapidamisele vajalikku puumaterjali, mida käesoleval ajal on riigimetsast raske saada. Uues olukorras lubati ka Eesti Metsaühingute Liidul suurt riiklikku ülesehitavat tööd ja tegevust jatkata, kes tahab jälle meie talumetsade sihikindlale arendamisele kõigiti kaasa aidata.

Eriliseks ülesandeks on Eesti Metsaühingute Liit seadnud meie talumetsade rajajate premeerimise, mis toimus osalt ka Eesti vabariigi lõppaastatel.

Sellega tahetakse talupidajatele raskuste ületamiseks uute metsade rajamisel kaasa aidata. Preemiate saamiseks tuleb talupidajail end registreerida vastava metsaühingu, metsanduskonsulendi või tema asjasajaja juures. Praegu kuuluvad Metsaühingute Liidu liikmete hulka järgmised metsaühingud: Virumaal Alutaguse metsaühing asukohaga Narvas, Tudulinna metsaühing Tudulinnas, Jõhvi metsaühing Jõhvis, Viru metsaühing Rakveres ja Väike-Maarja metsaühing Väike-Maarjas; Järvamaal: Järva metsaühing Paides; Harjumaal: Harju metsaühing Tallinnas; Läänemaal: Lääne metsaühing Haapsalus; Saaremaal: Saaremaa metsaühing Kuressaares; Pärnumaal: Pärnu metsaühing Pärnus; Viljandimaal: Viljandi metsaühing Viljandis ja Põltsamaa metsaühing Põltsamaal; Tartumaal: Tartu metsaühing Tartus; Valgamaal: Valga metsaühing Valgas; Võrumaal: Võru metsaühing Võrus. Metsanduskonsulentide või nende asjaajajate ametikohad on ette nähtud kõigi maakondade põllumajandusametite juures, välja arvatud Petserimaa.

Registreerida võib end lähema metsaühingu või metsanduskonsulendi juures ka kirja teel, teatades oma talu asukoha, rajatud metsamaa suuruse ja rajamise aasta. Premeerimisele kuuluvad ainult need metsakultuurid, mis on rajatud pärast 1936. a. ja on jäänud seni premeerimata.

Uue metsa asutamisega loetakse maa-ala metsastatuks, kui sel alal on vähemalt 50% kunstlikult metsastatud, kuna 50% võib olla loomulikku uuendust. Metsamine võib olla teostatud külvi või istutamise teel.

Preemiad maksetakse välja, kui metsamistööd on vähemalt rahuldavalt teostatud minimaalselt 0,5-hektaarisel pinnasel üles tõkis.

Rahuldavalt metsastatuks loetakse maa-ala, kui ühel hektaaril leidub vähemalt 6000 sobivat puutaime või istikut, millest vähemalt 3000 taime on nõuetele vastavalt istutatud või külvitud. Olenevalt maapinna oludest on preemiate suurus ühelt hektaarilt 1 kuni 1,5 punkti. Preemiaühikuse suurus hektaari kohta on 40 rmk.

Maakasutajail, kes soovivad uue metsa asutamistööde eest preemiat saada, tuleb sellest teatada eelpool tähendatud lähemale ühingule või metsanduskonsulendile hiljemalt 1. oktoobriks s. a. Sissetulnud ülesandmiste järgi koostatakse preemiaid soovijate nimekirjad ja toimetatakse selle alusel metsamistööde ülevaatust. Ülevaatust toimetab kohaliku metsaühingu esindaja, metsanduskonsulent või kohaliku metskonna esindaja, koostades vastava ülevaatuse akti. Aktid vaadatakse metsaühinguis läbi ning saadetakse edasi Eesti Metsaühingute Liidule Tallinna, Lai 41. Pärast vastava krediidi saamist Eesti Metsaühingute Liidult maksab kohalik metsaühing määratud preemia maakasutajale välja.

Eriti eeskujulikke talumetsa kasvatajaid-majandajaid kavatseb Eesti Metsaühingute Liit veel eripreemiatega esile tõsta.

Ühe majapidamise kohta võib selle preemia suurus tõusta kuni 150 riigimargani. Siin võetakse arvesse kõiki metsamajanduse alal teostatud töid, nagu näiteks metsa rajamist, metsa eest hoolitsemist, metsakasvatust jne. Selle kohta on samuti ülevaatuste toimetajateks metsaühingud, metsanduskonsulendid või kohalikud metskonna esindajad. Vastav akt koostatakse kohe pärast ülevaatuse teostamist ning saadetakse metsaühingu seisukoha ja ettepanekuga Tallinna Eesti Metsaühingute Liidu nimele.

Lootuses, et Eesti vabariigi ajal poolelijäänud suur töö kannaks head viljа, soovib Eesti Metsaühingute Liit oma ridades näha kõiki erksaid talumetsa kasvatajaid, kes oleksid koondunud kohalike metsaühingute ümber. Need aitaksid kaasa oma lähemate naabrite juures selle töö jatkamisele, mis vahepealsete olude tõttu on jäänud tagaplaanile, aidates kaasa meie loodusliku vara — rohelise kulla — taasülesehitusele.

V.

Hülgsuvised päikesepaistelised ilmad meelitavad nii noori kui vanu vabasse loodusse

SPORT

H. Trepp saavutas teivashüppes 3.42,5

Rakveres peeti Virumaa lahtised esivõistlused kergejõustikus. Virumaa sportlaste kõrval võistles ka Tallinna Kalevi kergejõustiklasi. Parimate tagajärgedena võib välja tõsta H. Trepi tagajärge teivashüppes 3.42,5, mis on tänavuse hooaja parim Eestis. Samuti esines tubliit Kiviõli sportlane H. Lipp jt.

Paremad tagajärjed olid: 100 m — H. Toomik (Rakv. Kalev) 12,1, G. Vuht (Tall. Kalev) 12,2, H. Lipp (Kiviõli SK) 12,3. Noorte 100 m jooksu võitis O. Kopvillem (Kiviõli) ajaga 12,6. H. Lipp jooksis 400 m ajaga 54,5, V. Lammas (Rakv. Kalev) sai ajaks 58,1. H. Paavo (Rakvere Kalev) jooksis 800 m 2.09,8, M. Tuuna (Harjumaa SK) 3000 m 9.48,0 ja noortest R. Rooden (Kohtla) 1000 m 3.02,8.

Kaugust hüppasid H. Lipp 6.02, G. Vuht 5.81, kõrgust A. Vihmar (Kohtla) 1.65 ja noortest M. Tarvel (Rakvere) 1.65. Teivashüppes Harri Trepp (Tallinna Kalev) saavutas tagajärjeks 3.42,5.

H. Lipp tõukas kuuli 13.65, E. Uusmees 12.55 ja K. Malva 12.30 (kõik kolm on Kiviõlist). Kettaheites H. Lipp sai tagajärjeks 41.50 ja odaviskes J. Pões (Tall. Kalev) 54.15.

Naiste aladel olid tagajärjed: 100 m — Nilla Ümarik, (Tall. Kalev) 14,6, Agnes Kereme (Rakv. Kalev) 14,8. Kaugust hüppas N. Ümarik 4.38, A. Kereme 4.24, kõrgust Valke Inno (Rakv. Kalev) 1.20, Marie Tohver tõukas kuuli 7.96 ja A. Kereme 7.92.

Velise ja Halinga vallad võistlesid kergejõustikus

Velise valla vabatahtliku tuletõrje kompanii korraldusel toimusid Nurtus kergejõustikuvõistlused Pärnumaa Halinga valla ja Läänemaa Velise valla vahel. Läänlased tulid üle kaalukalt võitjaiks.

Võistluste tulemused olid: 100 m — V. Lurich 12,5, A. Nasir 12,6, kuul — V. Lurich 12.80, E. Siimsalu 10.67, kaugus — V. Lurich 5.52, J. Lents 5.38, ketas — V. Lurich 35.07, kõrgus — J. Lents 1.60, E. Pärnala 1.55, V. Lurich 1.50, vasar — V. Lurich 22.17, teives — J. Lents 3.00, 1500 m — A. Nasir 4.27, E. Arola 4.32. Seega Voldemar Lurich näitas neil võistlusil eriti oma mitmekülgseid võimeid.

TSK kaotas Nõmme Kaljule

Viljandi Sakala koobumise tõttu ärajäänud karikavõistluse asemel Tallinna Spordiklubi sooritas kesknädalal sõprusvõistluse Nõmme s.-s. Kalju meeskonnaga. Teades karikamängu ärajäämisest, osa tsk-lasi polnud kohale ilmunud, nii et näiteks väravas tuli mängida tavaliselt poolkaitses mängival Tallmeistril. Teisel poolajal asus TSK väravasse Spordi noor väravavaht Krull. Ka Nõmme Kaljul tuli oma meeskonda täiendada (Rebane Estoniast, Koilo Kalevist). Treeningmängu raames arenes elav võistlus, milles peagi TSK osutus domineerivamaks. Kt. Meeru ja ps Makko löökidest TSK läks juhtima 2:0. Võttes mängu kergelt ja jättes lünki tagaliinidesse, saavutas N. Kalju 2:1 ja peatselt 11 m karistuslöögi abil 2:2, mis jäi poolaja tagajärjeks.

Teisel poolajal Nõmme Kalju ülatuslikult pääses juhtima 3:2. Ja kuigi hiljem TSK oli märgatavas ülekaalus, õnnestus Kaljul juhuslikust läbimurrust saavutada 4:2! Alles mängu viimasel minutil TSK kasuks lõi vs Plink ühe väravа, nii et TSK kaotas selle mängu 3:4. TSK edurivil, kust puudusid Roose ja Veinberg, polnud seekord läbilöövust.

EL võistleb mereväe staabikompaniiga

Täna kell 18.30 Eesti lennuväeüksuste meeskond sooritab staadionil võistluse mereväe kohaliku staabikompanii meeskonnaga.

Kalevi naisnoorte võimlemisrühm

alustab tegevust eeloleval nädalal. Harjutused toimuvad igal teisipäeval ja neljapäeval kell 18 Kalevi väljakul.

Kergesportlased kogunevad Pärnusse

Eeloleval nädalavahetusel toimuvad Pärnus Eesti meistrivõistlused kergejõustikus kümnevõistlejaile, teatejooksudes ja naistele. Rohkesti osavõtjaid tuleb maalt. Ainukõsi Harjumaa saadab 15 osavõtjat.

Samal ajal toimuvad Tartus Eesti meistrivõistlused ujumises, vetthüppes ja veepallis võistlejateklassile.

Harjumaa meistrivõistlused võrkpallis

peetakse 8—10. valla osavõtul 20. augustil Keavas, kusjuures eraldi turniirid on meestele, naistele ja noortele. Need võistlused on kujunenud iga-aastaseks traditsiooniks ja neile on välja pandud rändauhind. Viimasel kahel aastal järjest on meeste võrkpallis auhinna võitnud Raikküla. Kui ta võidab ka tänavu, saab ta rändauhinna lõplikult endale.

Julgeolekupoliitsei spordipidustused,

mis kavatseti tänavu korraldada julgeolekupolitsei spordiväljakul Tallinnas 12. ja 13. augustil, jäävad sel tähtajal pidamata. Uus tähtaeg on esialgu lahtine.

Vangilangenud inglise sõdurid ootavad ärasaatmist taaslasse

Uudiseid kodumaalt

Tartust

Kohvipunkt raudteejaamas. Omakaitse Tartumaa maleva teise territoriaalpataljoni naisomakaitselased on juba mõnda aega vabatahtlikult hoolitsenud Tartust läbi sõitvate sõdurite ja raudteelaste heaolu eest, jagades kõigile soovijaile tasuta kuuma kohvi.

Punkt on avatud kogu päeva.

Kohvi jagamine toimub kõigile sõjameestele, hoolimata rahvusest.

Punkti on seni sõjameeste, samuti ka raudteelaste poolt rohkesti kasutatud.

Tartumaalt

Estoonlased Ullas. Elle, 3. skp., külastas „Estonia" teatri näitetrupp „Puhkuse ja Eurõõmu" korralduse Ullat, kus andis kireva kava sealseile töötajaile.

Järv jäi kalaahtraks. Kambja vallas Kodijärve külas surid hiljuti ühes välkeses järves kõik kalad. Tõenäoliselt langesid kalad mingi taudi ohvriks.

Viljasaak mullusest parem. Kambja vallas on tänavu nii suvi- kui talvvili võrsunud mullusest tunduvalt paremana. Ka heinasaak on sel aastal parem läinuaastasest. Heina koristamine aga teeb muret, kuna paljudes taludes selleks puudub vajalik tööjõud. Rukkipõllud on juba valmimisel, mistõttu peatseit võib loota põldudel hakkegi näha.

Punataudijuhtumeid Kambjas. Kambjas on viimasel ajal esinenud sigade juures punataudijuhtumeid.

Kuna taudi likvideerimiseks ja tõkestamiseks on võetud kohapealse loomaarsti korraldusel tarvitusele vajalikud abinõud, on loota, et taud koha peal peagi raugeb.

Viljandist

Lõpetajaid Viljandi tööstuskoolis. Järjekordseit lõpetasid Viljandi tööstuskooli metalliosakonna Anis Margna, Eldur Reinup, Arnu Riitsalu ja Fromvald Orav.

Lõpetajaist kolm esimest sooritasid juba maikuus lukksepa kutseeksami ja jäävad kooli juure tööle lukksseppadena.

Viljandimaalt

Heinatöö lõpukorral. Taludes on heinatööga jõutud lõpule.

Kuna talude meespere on enamuses siirdunud rindele, on töö tulnud ära teha peamiselt naistel.

Raskusi on valmistanud omakorda asjaolu, et paljudel taludel heinamaad asetsevad taludest eemal, sageli kuni kümne kilomeetri kaugusel. Kõigest hoolimata on visa tööga raskustest kuidagi üle saadud ja talveks enam-vähem kindlustatud vajalik loomasöödatagavara.

Kooliõpilaste pühapäevased kokkutulekud. Alates möödunud pühapäevast hakati Vastsemõisa valla Kildu algkoolis korraldama õpilastele pühapäevaseid kokkutulekuid õppe- ja kordamisülesannete läbivõimiseks. Kuna kooliruumid ei ole praegu vabad, kasutatakse kokkutulekuks pr. M. Hallase kodukohta.

Naised asendavad mehi. Seoses naiste rakendamisega sõjaväkke siirdunud meeste töökohtadele on Viljandimaal juba mitmel pool naisi asunud juhtivatele töökohtadele.

Nii töötab juba pikemat aega Tuhalaane tarvitajateühisuse kauplues Pahuvere alevikus ärijuhina prl. Ida Hunt, tulles oma ülesannetega kõigiti hästi toime.

Rakveresi

Rakveres ligi 5 tonni kaltse. Äsja lõppenud villaste riiete ja silmkoekaltsude kogumise aktsioonil kestel toodi Rakvere kohalikku kokkuostupunkti üldsummas 4902 kg villaseid kaltse.

Tekstiilpunkte jagati kaltsude kokkutoojaile, keda oli arvuliselt 1200 isikut või asutust kogusummas 23 480 tekstiilpunkti.

Suurima arvu punkte sai Inju lastekodu, kust toodi kokkuostupunkti 40 kg villaseid kaltse, mis andsid õiguse 200 tekstiilpunkti omandamiseks.

Virumaalt

Hävitati 30 000 tõikjat. Nõmmiste algkooli õpilased korraldasid omavahelise võistluse põldude umbrohust puhastamisel, mille kestel hävitati üldse ligemale 30 000 tõikjat. Võistlusel tuli esikohale õpilane L. Armi, kes üksinda hävitas 8000 tõikjat.

Läänemaalt

Rukiklõikus on hetkel Taebla vallas täies hoos.

Mõningad majapidamised on juba lõikuse lõpetanud. Ka teistes valdades alustatakse lõikusega neil päevil.

Eeloleval nädalal viibib ringreisil Läänemaal admiral Joh. Pitka koos kapten P. Laamanniga.

Admiral J. Pitka ja kpt. P. Laamann kõnelevad Läänemaa tähtsamais keskusis — Haapsalus, Lihulas, Kullamaal, Märjamaal, Velisel ja Vigalas.

Tütarlapsed abistavad sõjaväehaiglat. Juba mitmendat päeva on grupp Haapsalu tütarlapsi kohalikes sõjaväehaiglais abistamistöödel.

Vaatamata pikale tööpäevale on noorte meeleolu ja tuju hea. Noored tahavad võimaluste piires aidata igati kaasa haavatute eest hoolitsemisel ja nende olukorra parandamisel. Nii sõidetakse neil päevil Lihula riigimõisa marjade korjamiseks.

Raadio

LANDESSENDER REVAL

Laupäev, 5. august

5 Saade Saksa sõjav. 6.15 Päevauud. 6.30 Hommikukontsert (ülek.). 7 Päevauud. saksa k. 7.15 Hommikumuusika (ülek.). 7.30 Helipiaate. 8.45 Päevauud. 9 Päevauud. saksa k. 11.30 Saksa riigi progr. 12.15 Päevauud. 12.30 Päevauud. saksa k. 12.45 Lõunemuusika (ülek. Riiast). 14 Päevauud. saksa k. 14.15 Tuntud helifilmi laule (hpl.). 14.40 Sõjaradadelt. 15 Marsimuusika (hpl.). 15.10 Saksa lühijutte: „Võitsitud unelmad", R. Brehmi tühj. (saksa keeles). 15.30 Muusika pärastlõunaks (hpl.). 16.46 Päevauud. 17 Päevauud. saksa k. 17.10 Rahvalikke viise (hpl.). 18 Noortele: „Verivendade jalgpall", E. Ramla suhtnatud noorsoonaam. „Verivennad". 18.26 Eesti helisid (hpl.). 18.30 Aja kada ja saatek. Ülev. 19 Saksa riigi progr. 20 Päevauud. saksa k. 20.15 Kirevad helid nädalalõpuks (Pingh. tantsukap. Vl. Sapožnikovi juh. 21 solistid). Saate kannab üle ka Riia saatja. Vahejal k. 21 päevauud. 22 Päevauud. saksa k. 22.15 Päevauud. soome k. 22.30 Eesti sõduritund (Helilõesvõte 3. VIII 44, mgn. ja hpl.). 23.15 Nädalalõpuks (ülek.)

Ilusaimas nooruses lange võitluses rindel meile kõigile armastamatu armas

Edvin Joanurm (Jons)

• 24. 3. 1921, langeb 23. 8. 1944

Mälestavad valusas leinas

isa, ema, vennad, õed, vanaema, onud, tädid ja omaksed.

Ristiema Alliide, tädid Meeta, Ellen ja tädiütar Laine.

Jäävalt lahkus meilt pihtartikka haiguse järele meie ühiskaitsja tütrekene

Maile Järve

• 23. sept. 1941, † 1. aug. 1944.

Valusas leinas **ema, teadmatuses viibiv isa, vanemad, vanaisa, tädid, onu, väikesed mängusõsarsed Eino, Jaak, Elle ja omaksed.**

Varalahkunud armast eluseltslist

Amanda Luhasalu'd

(neiuna Maurus)

• 2. I 1920, † 20. VII 1944,

mälestab **abikaasa vanemate ja omastega.**

Lühikese raske haiguse järele lahkus minu armas abikaasa

Aleksander Lippo,

• 18. 9. 1896, † 16. 7. 1944.

Unustamata leinas **abikaasa ja omaksed.**

Pika raske haiguse järele lahkus meie armas ema, õde ja tädi

Elvine Horn

(sünd. Valba)

• 13. 1. 1887, † 2. 8. 1944.

Mälestavad leinas **poeg, tütar välmehega ja kasupoeg abikaasaga, õde perekonnaga ja omaksed.**

Olga Korin perekonnaga, Erika Raukas poegadega, Helmuth Kikas perekonnaga.

Kirstupanek reedel, 4. aug., k. 18. Äraasatmine leinamajast laupäeval, 5. aug., k. 16 ja matmine k. 17 Rahumäe kalmistule.

Vara lahkunud armas

Asta Rebane,

• 5. VIII 1921 Lehtses,

† 21. VII 1944 Kaaveres.

Mälestavad **ema, isa, õed-vennad, tädid ja tädilapsed.**

Maetud Kolga-Jaani kalmistule.

Ametlikke teateid

TEADAANNE

Kõigil Tallinna kättiste juhatajail tuleb reedel, 4. augustil 1944 alates kella 10 lõunada Eesti peapiirkonna Kutsekogude voolinku juure Pikk 19, tuba 5, kus nad saavad tuled tööksud ertöödeks.

Rõhutatakse tungivalt, et seekord maksavad käsud kõikide kättiste kohta.

Kindralkomissari eest Tallinnas
ASTER
SA-Gruppenführer.

TEADAANNE

sukkade andmise kohta Tallinnas ja Tallinn-Nõmmel elunevatele lastele. Tallinna Linnavalitsuse Kaubandustöötsusokond teatab, et Kaubandustöötsusoskonna Varustusamet võimaldab sukkade ostulubade saamist 1—3 a vanustele lastele järgmises korras:

1. **Sukkade ostuloa** saamiseks tuleb täita avaldusleht lapse nimele blanketil „Avaldus ostuloa saamiseks tekstiilkaupadele", mis on müügil raamatu, paberi- ja kirjutusmaterjali kauplustes.

2. Nõuete kohaselt täidetud avaldusleht tuleb esitada sukaostulube väljaandvale asutusele koos lapse osturaamatuga.

Ostuloa antakse välja kohe pärast avalduse ja vajalikkude dokumentide esitamist.

Ostuloa hinna (25 rpn.) tasumiseks võtta kaasa paras raha.

3. Ostulube sukkadele antakse välja Tallinnas elunevate lastele Kaubandustöötusoskonna Varustusametis, Vene 6 ja Tallinn-Nõmmel elunevatele lastele Kaubandus-tööstusoskonna Varustusameti Tallinn-Nõmme esinduses, Pärnu mnt. 326 perekonnanime algtähtede järgi siltoodud päevadel ja kellaegadel:

Ostuloa väljaandmise kuupäev	Esme lähtnat k. 8—12	Pärast lõunat k. 12—15
Esm., 7. aug.,	A—J	K;
teisip., 8. aug.,	L—O	P—R;
kesksn., 9. aug.,	S—U	V—Z.

Arusaamatuse ja tungi ärehoidmiseks **palutakse tulla ostuloa järele ainult määratud päeval ja kellaajal.** Kui ema ise lastele väljastatavate sukkade ostuloa järele tulla ei saa, anrakse ostuloba välja ka perekonnaliikmetele lapse osturaamatu esitamisel.

Tallinna Linnavalitsuse Kaubandus-tööstusosakond

KES TEAB

SS-grn. **Arnold Kanepi** otsib oma sõpra Karl Koha, kes elas Narvas Linavabrik 17. Isikud, kes teavad temast midagi, **pal. teat. aadr.: SS-Feldpost SS-gren A. Kanepi, Feldpost-nr. 48958D.**

Perek. Uni ja Lotte Raamat, evak Valvarast Kirikukülast, palun teat. praegune elukoht T Arovald V-Baili 29—2, Kopli pk.

Ellisabeth Kajaste, (end. Reinfeldt) end. elukoht Alutaguse vald, Auvere küla Kes teab või kel on andmeid temast, pal. teat. aadr. SS Feldpost nr 13445 E Rich. Kajaste.

Kes teab ainu vanemaist Alma ja **August Hiva'dest** (evak. Narvast) ja **Linda Kajand'ist** (evak Narvast)? Salme Rannaste, Kukruse p.-ag., Kohtla-Järve.

Kes teab Narvast evakueeritud Albert ja Robert Täht'e perekondadega? Teat vennale Artur Täht Aseri p.-ag., Aseri

Amanda ja Elmar Oltid otsivad oma õdesid: Anna, Marie ja Ene Oltsiid. Evakueeritud Venemaalt 23. jaan 1944 a. Volessovo rajoonist. Palun teatada: Elmar Olt. Sootaga kt. Jõgeva.

Kes teab Venemaalt tulnud **Senny ja Hendrik Lutheritest?** Elasid Gatsinas. Teat. Oiga Niklaus'ile, Riguldi valda Söderby küla.

TÖÖOTSIMISED

Pärgade tellimisi võetakse vastu Roosikranisi 15.

Õmblus-, maja- või alatõõd otsin Pääskülla. Sit. 22/28122.

Maale põllutööle soovib üksik mees. Sit. 19/28219.

Sekretäriks, asjaajajaks või kõigiks soovib võõrkeelte ja masinakirja oskusega energiline naisametnik. Sit. 18/28216.

Vanem mees, kes tunneb põllutööd soovib pikemaks ajaks tallu põllutööle. Sit. 40/28227.

Juuksur soovib kohta meestetööle. Sit. 37/28237.

TÖÖPAKKUMISED

Vajatakse karjast ja heinalist Kuusalu vallas asuvasse suuremasse tallu. Läbi rääkida A. Hitleri tn. 11—8, Tallinn.

Tubilit meestöölist ja naisteenijat vajat. Anija metsällema talu kestvaks ajaks. Teat. aadr.: Üle Kehra Anija pk., Anija metsällem

Tallu vajatakse kiires korras perenaist, **kes tunneb köögi talutöid.** Asukoht Vasalemma jaamast 16 km. Teat. kuni 15. aug. Helgo Mõdla, Padise p.-ag. Registreerida vastavas tööametis.

Naiskokka ja abilist-ettekandjat, kes ka vähe keeta oskab komissari kasiinole Paides 39 sõõjaga. Pühapäeval tuleb keeta 6—8 isikule. Töölevõtmine Tööameti kaudu Paides, Tallinna tn. 35.

KORTERIOTSIMISED

Naisametnik emaga soovib tuba mööbliga. Küte olemas. Sit. 31/28231.

KADUNUD

Karp m.-kingade (mustad) ja pruunde teatuhvlitega unustatud 29. 7. Vene turul bussijaama juure. Teat. tel 315-73, olen nõus vaevatasu andma. Palun südamest tagastada, sest karp oli võõra omandus. Pri. Keris.

Emane koer, valge lühikese karvaga, must laik seljal, paren kõrv ja sõim pruun, kõrgus 45 sm, nimi „Mia" kadus 31. juulil s. a. Vaevatasu eest teat. või-ära tuua Paldiski mnt. 34—33

Palun seda meest, kes leidis 25 juulil kärumeeste seisukohalt (Draamateatr. juures) riidest; nahktaskuga m.-võõ, mille taskus oli must taskukell, hes vaevatasu eest teat Kopli 28—10 Kornakile.

Auto tagavararatas koos sise- ja vällskummiga 4.50×17 kadunud Väänа—Tallinna reel 28. skp Vaevatasu eest teat. tel. 444-46, 451-18 v. sit 34/27974.

Rinnaskantav sport-uur kaotetud vanaskraami turule pühapäeval, 9. skp k. 9 Hoiatan mõõmast Vaevatasu 50 rmk Teat Veerenni 34—8. Silmann

Rahatasku mustast kunstnahast kadunud 30. VII s. a. Leidjat palun seesoleval dokumendid ja päevapiidid saata omaniku töökohta, mille aadress leidub töötõendil.

Ajutine tunnistus Vassili Klimätškovi nimel, antud sõjapõgenikkude korraldamise valitsusest 15. 9. 1943. a Paldiski, Peetri tn. 6.

Triibuline kummimantel kadunud 3 nädala eest. Hea tasu. Eerika tn. 4.

Hobune ära joosnud. Tundemärgid: vakjaskõrb mara, lakk pool lõigatud, jalad karvased, ise ka pika karvaga, lonkab üht esimest jalga. Pal. teat., kust kätte võib saada vaevatasu eest. Kungla t. 40 või 1. pol.-jaoskonda. J Welberg.

N.-vihmavari unustatud 22. juulil Hiiu jaama w c-ese, ausat leidjat palutakse see hea vaevatasu eest ära tuua Tõõstuse 11—17 või viia leiubüroosse.

M.-taskukell, must, kadunud 30. VII Virtsu rongil. Ausat leidjat palutakse kell ära tuua Pikk tän. 19, ukseholdjale.

LEITUD

Kootud n.-jakk leitud 28. 7, kätte saab kell 20 Koidu 42—2.

Väike käsikohver paari väikese asjaga leitud Sakala tn. naisteklinika juurest. Kätte saab Koidu 55—3, Kella 19—21.

Hobune tulnud 30. juulil, umbes 2 a. vana. Kätte võib saada Pärnu mnt. 176, Tallinna Tünnivabrik.

MÜÜAKSE

N.-jalgratas 180 rmk., koorelahutaja Diabolo nr. 22 150 rmk. Näha 8. skp. k. 15—17 Nõmmel, Apteegi 13—2.

Tilbklaver (900 rmk.), kodujähesed (20—60 rmk.), lapsevoodi (100 rmk.), Silveti Inglise-Eesti sõnaraamat (200 rmk.). Tõõstuse tn. 42—4, Sinisalu.

Seinakell, 30 rmk., riietekapp, 15 rmk., sõõgilaud 10 rmk. Sakala 38—1, Luk.

Käru, 50 rmk. Kauba 38, R. Eesmann.

Raamatuid. 1—35 rmk., toidunõusid, 2—10 rmk., mantel, 50 rmk., linad à 5 rmk., padjap., 2 rmk., kleit 10 rmk. Pärsi 21—14, L. Üks. Näha 4. VIII ja 5. VIII.

Kõõgitarbeid: pannid, kestrulid ja sõõgiristad 5—30 rmk., m.-talvpalitu 300 rmk. Fählmanni 9—1, E. Kärk.

Tilbklaver 1000 rmk., raadioaparaat 900 rmk ja laeermatuur 5-l. 100 rmk. Näha Lembitu 13—5, Puura.

Mootorratta vrakk 200 rmk. ja sõõgiarmituur 1000 rmk. Suurtüki 22—2 Näha k. 17—19, Puura.

OSTETAKSE

Lapse-sportkäru, kiiresti. Sit. 12/28912.

Dívan ja 2 tugitooli. Sit. 6/28106.

Mootorratas (suurem) „Höbeerg". Haeska pk., Haapsalu.

Kolmerealine harmoonika. Sit. 24/27984.

Sõidu- või veomasin. „Kaselo". Haeska pk., Haapsalu.

Portfell, nahast või presendist. „Kaselo", Haeska pk., Haapsalu.

M.-käe- või taskukell ja fotoaparaat. Sit. 27/27727.

N.-tänavakingad nr. 39, mad. k., pruunid või mustad, kiiresti. Kirj.: Alma Altvall, Poska 17—5, Tallinn.

Koolumisasin 5., 7., 8. ja 10. klass. Sit. 32/28232.

Küttepuid ca 10 m³, kohe. Sit. 5/26145.

N.-kingad nr. 37, k. k., kiiresti. Sit. 8/28209.

D.-kasuka soovin osta või vahet. m.-kasuka vastu. Sõrve jaam, Ire t., Harjumaa, Kõver.

Pikk käärivõti 2 rattaga. Fählmanni 9—6, Tõngas.

N.-kingad nr. 37, k. k., kiiresti. Sit. 10/28236.

Daamikasukas. Koidula 15—5.

M.-suvimantel (hele) või toimumantel Sit. 5/28205.

Raamatuid, ka võõrkeeles. Sit. 27/28287

Pehme kabinetgarnituur, nahast. Sit 27/28127.

Koorelahutaja ja ühekoer. Raudsepp, Hõreda, Juuru (kirjelduit).

Reisikohver. Sit. 36/28138.

N.-tänavakingad nr. 36—37 ja kalossid (kinnised) nr. 35—36 kingale. Sit. 5/28245.

„Kalevipoeg" EKS-i väljaandes, samuti muemat ilukirjandust. Sit. 7/28147

Lapse sportvanker kiiresti. Sit. 36/28238 või Maakri 18—5, K. Veski.

MITMESUGUST

M.-pintsak 14—15-a. poisile (tumesinine) ja pruunid kingad nr. 41 vahet. m.-pükste vastu (pikemale kasvule) Sit 31/28037

rm Tallinnas vahet J.-Madise ümbruses asuvale punde vastu. Kirj. L. Tamm Albu p.-ag., pk. 10 või L. Elango. Heina 7—1, Tallinn.

Siiskleit 12-a tütarlapsele vahet. n.-pesu vastu Nõmme, Pärnu mnt. 315.

M.-taskukell vahetada kummisäärikute nr. 45 vastu. Sit. 4/28144.

Tütarlapse kingad, madalad, nr. 34, vahetada kingade nr. 36 vastu. Ristiku 8-a—4 või sit. 7/28307.

Leerikleidi soovin valget või roosat (pikk, lai, keskm. kasv.) Vastu annan n.-tolmumantli ja kinged. A. Kreen, Kullasepa 5—2, Tallinn.

Võrkraadio soovin vahetada akordioni vastu. Soovitav 120 bassiga. Sit. 36/28238

N.-kingad m. konts., nr. 42 ühes juurekuuluvate kalossidega vahetada kingade nr. 36 vastu. Sit. 2/28202.

N.-kingad, pruunid, poolkõrge kontsaga, nr. 37 vahetada kingade nr. 34—35 vastu. Nõmme, Metsa 63—2.

2 p. m.-kingi nr. 41 vahet. n.-kingade nr. 36 (lahtised) ja m.-kingade nr. 42 vastu. Kella 17—19 Fählmanni 3—3.

Lutikate ja rotitide kindel surm. Pikk 43—1, Trõkov.

M.-kingad nr. 43 vahetada n.-rannamantli või suvikleidi vastu, madalad n.-kalossid nr. 4 vahetada nr. 4 vastu. Sit. 33/28133.

B-klarnet vahetada viiuli vastu, võin ka osta. Sit. 35/28175.

Tennisikingad valged nr. 35 vahetada nr. 37 või nr. 36 vastu. Sit. 29/28129.

M.-säärikud nr. 42 kroomnahast vahetada n.-säärikute nr. 37 vastu. Maakri 34—6, S. Kurvi.

M.-tanksaapad nr. 43 vahet. n.-saabaste nr. 36 või 37 vastu. M.-saapad nr. 45 vahet. n.-kingade nr. 33 vastu Sit. 6/28146.

Väike koht või maatükk Pääskülas või Saue kellel on anda kasutamiseks? Sit. 26/28226.

Laudlina vahet. n.-tilkoopesu nr. 48 vastu. Sit. 4/28244

N.-suvikingad nr. 36, tumesinised, nahktallaga, vahetada kingade nr. 36 või 37 vastu. Sit. 39/28239

TÜNNID

Tunde kes annaks saksa ja vene keeles õdesajõõdunulle? Sit. 10/28099.

Saksa keele tunde annan prakt. Berlitzsüsteemi järgi. Käin koju. Sit. 2/28142.

ÄRILISED TEADAANDED

Kõiki Deutsche Buchhandlungi laenuraamatukogu raamatute laenajaid palutakse rende käes olevad laenujaa matukogu raamatud ära tuua 10-ndaks augustiks s. a. ja sissemaksetud kautsion välja võtta. Raamatute mitte õigeks ajaks tagastamisel langeb kautsion raamatukogule Deutsche Buchhandlung, Tallinn Pikk 2

Teadaanne. Juuksuritele toimub k. a juuni- ja juulikuuks määratud aineline inlük käsilõõsturi osturaamatu ja tunnistuse ettenähtamisel 4. aug kuni 12. aug. k. a. Tallinnas Fa. E. Günther'i juures, Kuninga 8 Pärast 12 aug k

Knut Hamsun 85-aastane

Suure norra kirjaniku tõekspidamistes kajastub Euroopa südametunnistuse hääl

Täna, 4. augustil, saab maailmakuulus norra kirjanik Knut Hamsun 85-aastaseks. See tähtpäev on seda märkimisväärsem, et kirjanik kuni viimase ajani on säilitanud haruldase vaimuvärskuse loomingu alal ja huvi Euroopa tuleviku probleemide ja maailmapolitiilise arengu vastu. See ilmnes eriti reljeefselt möödunud aasta suvel Viinis peetud Euroopa ajakirjanike kongressil, kus kirjanik teravasti arvustas Inglise poliitilist kahekeelsust ja teiste rahvaste ärakasutamist Suur-Briti huvides.

Eesti lugejaskonnale on suur norralane tuntud oma arvurikaste romaanide kaudu, milledest arvukas enamik on tõlgitud eesti keelde, alates autori esikromaani „Näljaga" ja lõpetades talupojaainelise suurromaaniga „Maa õnnistus".

Knut Hamsuni kirjanduslik mõju ilmneb ka eesti ilukirjanduslikes teostes, avaldudes peamiselt lüüriliste loodusmeeleolude jäljendamises meie kirjanike poolt 1920-ndail aastail.

Kuulus norra kirjanik Knut Hamsun 70-ndais eluaastates

Kui 1859. aasta 4. augustil Nörras Lom Gudbrandsdalis elunevale abiclupaarile Pedersenile Skultbakkenile sündis poeg Knut, siis vaevalt keegi suutis aimata, et sellest külarätsepa pojast kujuneb ülemaailmse kuulsusega kirjanik, kes mõjutab Euroopa vaimuilma ja eluhoiakut pikkade aastakümnete jooksul. Noore Knut Pederseni kasvutingimused olid kõike muud kui soodsad tema arengule vaimse kultuuri alal. Juba varasest lapsepõlvest peale tuli tal asuda leivateenimisele karjaskäimisega. Hiljem tuli tal elu ülalpidamiseks tegutseda kõige mitmekesisematel kutsealadel. Nii töötas ta poesellina, kingsepaõpipoisina, trammikonduktorina, maanteetöölisena, põllutöölisena, rändkooliõpetajana, maakohtu kirjutajana, kütina jne., tutvudes selle vaheldusrikka elu kestel kõige mitmekesisemate rahvakihtide esindajatega.

Kui pidada silmas Knut Hamsuni praegust teravasti eitavat seisukohta anglo-ameeriklaste mõttemaailma ja poliitilise tegutsemise vastu, siis on see õige suurel määral seletatav tõsiasjaga, et 1882.—1888. aastate vahemikus Ameerikas elades tuli tulevasel kirjanikul oma nahal taluda Ameerika materialistliku saagitsemise rõvedusi ja suurkapitalistliku maailma eitavaid külgi. Oma esimese ilukirjanduslikku katsetuse teeb Knut Pedersen 19-aastase noormehena, avaldades „oma kulu ja kirjadega" 31-leheküljelise jutukese „Björger". Kuid see vähearenenud nooruki ilukirjanduslik katse ei äratanud lugemat tähelepanu. Ilukirjanduslikku kuulsuse saavutas Knut Hamsun alles küpses meheeas, kui ta 1888. aastal pöördudes tagasi Ameerikast avaldas paar aastat hiljem oma esikromaani „Näl g", mis tõi kirjanikule üle öö kuulsuse Skandinaavias.

Sellest peale algab Knut Hamsuni elus pingeline töö kirjanduspõllul, mille tulemusena tema sulest ilmub kümmekonna aasta jooksul kümme väärtuslikku teost ilukirjanduse alal. Selle ajajärgu toodangus on märkimisväärsed järgmised teosed: „Müsteeriumid" (1892), „Paan" (1894), „Viktooria" (1898), jne. Neis teoseis ilmneb autori haruldaselt erk loodusetunne, sügav tundlikkus, nõtke impressionistlik stiil ja erakliku hingeelu kujutus, millised jooned annavad omapärase veetluse Hamsuni romaanidele, äratades vaimustatud poolehoidu ja kirjanduslikku jäljendamislusti kogu maailmas.

Romaanide ja jutustuste kõrval on Knut Hamsun avaldanud ka luuletuskogu ja üksikuld lavateoseid, millest 1895. aastal ilmunud „Kuningriigi väravais" kanti ette ka eesti laval 1915./16. aastate teatrihooajal.

Teine ilukirjanduslik tõusuajajärk ilmneb Hamsuni küpses meheeas, kui ta 1909. aastal abielub näitlejatar Marie Anderseniga. Kaks aastat hiljem tõmbab Hamsun kriipsu oma senisele linnaelule, kolides lõplikult maale, kus ta oma isakodu lähedal ostab endale talukoha. Sellest ajajärgust pärinevad Hamsuni eepilised romaanid „Segelfossi alevik" (1915), „Maa õnnistus" (1917), „Naised kaevul" (1920), „Hulkurid" (1927). 1918. aastal vahetab kirjanik elukohta, omandades Lõuna-Norra kaunis mägimaastikus Nörholmeni mõisa.

Elades põllumehena looduse keskel jälgib ta teravalt maailma poliitilisi eluavaldusi, taibates aegsasti ka Euroopa rahvaste olemasolu ja sajanditevanust kultuuri ähvardavat idaohtu. Kui puhkes käesolev maailmasõda ja hiljem võitlus bolševistliku Venemaa vastu, siis on Knut Hamsuni hääl korduvalt kutsunud üles Euroopa rahvaid ühinema võitluseks Euroopa parema tuleviku ja rahvastevahelise solidaarsuse eest.

Tihe ja igavene seos looduse ja inimese vahel, looduse ja inimhinge ühtsus õhkub vastu Hamsuni ilukirjanduslikus toodangus. Ürgne kiindumus ja ustavus maale kui igavesele elualikale kangastub Hamsuni hilisemaegseist romaanidest.

Kui noor Hamsun oma varasemas toodangus kahtlejana, arvustajana, eitajana ja ühiskondliku siiidistajana mõningal määral tuletas meele teisi suuri skandinaavlasi, nagu Ibsen ja Strindberg, mis teravalt avaldub tema esikromaanis „Näl", siis küpseealine Hamsun on leidnud elumõtte ja elu suure kooskõla looduse ja inimvaimu vahel. Olgu need tema hulkurid, noored rahutud seiklejad, üksildased nukrutsevad mehed, armastavad tütarlapsed, kalurid Lofootidelt või tüsedad talupojad — kõigile toob tagasi nende südamerahu inimese ürgne ja igavene seos loodusega. Knut Hamsun näeb läbi kogu praeguse tsiviliseeritud maailma pahelised eluavaldused. Ja osutab inimestele väljapääsu loodusele lähenemises.

Seoses loodusega, töös looduse rüpes väljendub põhjamaa inimese karm saatusvõitlus, kuid väljenduvad ühtlasi ka põhjamaa inimese eluusk ja elujulgus. Loodusest ammutavad Hamsuni romaanide kangelased oma vitaalsuse ja kiindumuse ellu, saades üle kõigist kahtlusist ja meeleheite meeleoludest. Kui noor Hamsun arvustas üksikuid elunähtusi, siis hilisesse mehelikka jõudnud Hamsuni kriitika on tunduvalt avardunud. Tema näeb Euroopa parima tuleviku visiooni suures ja ühtses rahvusvahelises solidaarsusetundes ja Briti maailmavõimu kõrvaldamises. „Üks maa teise järele on joosnud verest tühjaks kuni viimse tilgani selleks, et teenida Inglismaad," rõhutas ta mööd unud aasta suvel Europoa ajakirjanike kongressil Viinis, kus tema kõne juhtmõtteks oli, et Inglismaa tuleb põlvili suruda. Ühtlasi on ta Rootsi maadeuurija Sven Hedini kõrval üks neid väheseid mehi Skandinaavia vaimuilma esindajate hulgas, kes taipas juba aastate eest seda ohtu, mis varitseb Europoa kultuurrahvaid bolševismi näol.

Nii on see endine rahutu rändur ja kirjanik kujunenud meheks, kelle pilk ulatab üle eilse ja tänapäeva tulevasse homsesse päeva. Mees, kes oma isiksuse on arendanud seesmise jõu täiustipuni, on ühtlasi kujunenud ka õpetajaks tänapäeva kultuurmaailmale. Niisugusena meenutame Knut Hamsunit tema 85. sünnipäeval.

Juh. Vd.

Knut Hamsun oma abikaasa Mariega (sünd. Andersen), kes muuhulgas on tuntud ka ilukirjanikuna.

„Nörholmeni vana"

Õnnelik on saksa sõdur, kes asub Norras Sörlandis. Need leebelt looklevad okas- ja lehtpuumetsadega kaetud mäeseljandikud, künkad, järved ja fjordid õitsvate roosidega vaikseil vetel, lokkavad aasad ja õitsvad niidud, tumepunased lehmakarjad ja hästiharitud põllud, sinine suvitaevas lustakalt edasipurjetavate pilveriingastega, need võluvad vaatleja silmade ette kodumaa. Tõepoolest, Knut Hamsun, suur norralane ja suur eurooplane, on endale välja otsinud idüllilise maalapikese.

Kaugele üle küngaste ja mägede, metsade ja orgude lalub vana taani härrasteasula Nörholmen, mille Hamsun 1916 a. omandas.

Valge härrastemaja sammastereaga ja kõrgete läikivate akendega asetseb õitsva lilleaia toreduse keskel.

Marie Hamsun, ka. Saksas hästituntud kirjanik, suure Norra luuletaja abikaasa, hoolitseb oma lemmikute lillede eest liigutava hoolsusega. Sõbraliku viipega osutab ta teise aiaossa. Jah, seal jalutab luuletaja kesk siniseid, punaseid, lillasid, kollaseid ja valgeid lilleepeenraid, käekõrval elavhõbedana liikumisrõõmus lapselaps.

Üritatakse lustakat peitemängu. Peagu poisiliku nobedusega tõttab 85-aastane luuletaja võldu välkese plikaga. Hüüded, kilkamine ja naer täidavad seda toredat suvipäeva. Siis, mõne minuti pärast, saadab vanaisa oma lapselapse majja...

Valgel, mugaval aiapingil on hea vestelda. See on siis „Nörholmeni vana", keda ta naabrid iialgi ei kohta ilma laiaäärelise kaabuta ja tüseda kepita. See on siis mees, kes maailmale on kinkinud parimaid teoseid põhjamaade ilukirjanduse alal. Küllaline tunneb ka tõrna jälle seda vallutavat jõudu, mis hoovab sellest inimesest ja valitseb tema ümbrust. Tugev, sügav kõlatoon varjutab esmalt mõtlikult ja ettevaatlikult lausutud sõnade sisu. Ja siiski: selles hiiglaslikus paindumatus kujus elab rohkem kui tagasihoidlikkus laseb tunnetada. Temas elab kirglik temperament sooja tundlikkuse kõrval. Siniste silmade sära, kotkanina, rangelt harjatud valged vurrud, energiline käeliigutus ja lausete sisu reedavad seda, kui kõne on soomlaste sangarlikust vabadusvõitlusest, kui ta jutustab saksa naiste kangelasmeelsusest pommiterrori rahesajus, või kui ta nõuab Euroopa vastupidavust idaohule. See pole inimene, kes oma elutööd lõpetab, kes oma elutööd näeb täiuslikuna, kes rahulikus vaatlemises veedab elu viimaseid aastaid, mis talle siin maapeal veel on jäänud.

Ei, see inimene, kes nüüd kindlate sammudega majja läheb, on võitleja Knut Hamsun, põhjamaa inimene, keda kohtame tuhandekordselt tema teoseis!

Põõsaste ja aasade sügavuses, toetudes diskreetselt ühele künkale, kesk õitsvat ja lokkavat suverohelust asetseb valge plokkmaja, „luuletajaonn", milles Hamsun juba aastakümneid töötab, loeb ja kirjutab. Seina ääres raamaturiiul paljude maailmakirjanduse teostega. Ja selles ruumis, kus Hamsun „oma inspiratsioone paberile on pannud," tungib esile nii tihti sõprade- ja kamraadide-ringis asetatud küsimus, millist tema teost võiks kõll „parimaks" pidada. „Maa õnnistust", „Näl ga", „Paani", „Võitlevaid jõude", „August maailmarändurit"? Või millist teist tema ümmarguselt 30 teosest? Sakslased mõtlevad esmajoones „Maa õnnistuse" kõrval „Viktooriale", ühele armastusloole. Jah, selles raamatus elab saksa sõdur läbi norra inimese tema täies seesmises kirglikkuses, kuigi ta norralast tihti on pidanud üksköikseks ja tundekülmaks, kuna ta norralase külgesündinud tagasihoidlikkust õieti ei tunne... Ja Hamsun? Tema kõneleb oma teosest „Ring sulgub"...

Teine tütar on üllatunud isa avameelsusest ja elavusest, samuti nagu abikaasa Marie ja poeg Arild. „Nörholmeni vana", kes oma elus iialgi pole rohkem kõnelnud kui just tingimata vajalik, kes muidu vaikides istub ringis, jutustab oma mullusest külaskäigust Saksamaale, Obersalzbergi ja Berliini, oma peatumisest Schwarzwaldis ja oma reisist mugavas lennukis.

Siis asetab luuletaja, kes oma elu pikkade aastate kestel ikka jälle on tõrkunud „näitusobjektiks" olemast või „muuseumiasjaks" osutumast, oma allkirja energiline ülespoole pürgiva lõppkriipsuga ühe oma raamatu pealkirja alla. Ja kuna suig üle paberi libiseb, osutab Hamsun tõsiasjale, et ta 30 aasta kestel oma töid, niihästi mustandeid kui ka viimistletuid, on kirjutanud ainult pliiatsijupiga.

Kellele ei meenuks nende sõnade juures romaan „Näl g"? Peatükk, kus nälgija oma vesti on pandimajja viinud ja siis varsti pärast seda lossipargi vaikseil pingil tahab oma mõtteid üles kirjutada, leiab aga puuduvat oma pliiatsijupi?

Veel pilk suviõitsvasse aeda, majale. Siis viib tee Grimstadi, „põhja Erfurti". Selle sõbraliku lillelinna kõverail tänavail torkab silma ühe hallvalge puumaja seinal mustakspoleeritud kivitahvel. „I detta hus skrev Henrik Ibsen sit første drama Catilina under sit ophold her i aarene 1847—50." (Selles majas kirjutas Henrik Ibsen oma esimese draama Catilina oma siinvilbimisel 1847—50. aastatil.)

Kõrgel kitsal alusel kivises aias on norra dramaatiku büst. Mõtted viibivad minuteid selle juures, ränndavad siis aga tagasi luuletaja juure Nörholmenil.

Kaks suurt norralast teostasid oma loomingu Lõuna-Norras, Sörlandis, mis sakslasi puudutab nii kodumaalikult...

Indrek

Ka vesi on rakendatud vaenlase tõrjele. Pildil näeme kunstlikult üleujutatud piirkonda kusagil läänes, et raskendada vaenlase edasitungi võimalikul maabumisel

Proua Helmi Rõika imelikud juhtumised Tondimärdi talus Mulgimaal

Proua Helmi otsib tööd

„Ma ei kavatsegi seal laisklema hakata," olid proua Helmi viimased sõnad oma mehele, kes teda jaama saatma oli tulnud. Ja tõsi. Seda ta ei kavatsenud. Esimene nädal läks oma asjade korraldamisega. Kõigepealt oli pesemist ja kraamimist. Ämblikud pidid oma võrgud ja tihti elugi jätma. Prussakad põgenesid kipitavate ninadega parves ahju perepoolsesse külge. Ja lutikad — sa heldus! Proua Helmil oli piekutäis veel rahuaegset priimuse petrooleumi. See läks nüüd sinna. Võib arvata, et selleks seda petrooleumi küll siia ei tassitud. Ainult kilke tahtis proua Helmi säästa — ja sattus sellega pererahva naeru alla

„Kas sa ka kilki tunnet?"

„Vaata, ku tahat saia hääd laulukilki, siis otsi sääntе punatse vuntsege ja roheltse tagumikuga. Nee teise om kohikilgi, nee ei laula."

Proua Helmi ei leidnud järsku parajat vastust ja pidi häbiga taganema.

Niisiis oli puhastamist ja kraamimist nädalapäevad. Proua Helmi ei läinud selle asjaga küll mitte nii kaugele, nagu üks Abja peremees kurtis, et linnaproua tahtnud suures puhtusearmatuses kõik rehetoa parred valgeks mõsta. Aga solvatud oli perenaine siiski, eriti kui proua Helmi nende ühist kööki ja mahvrit korraldama asus.

„Ei ole me siin sita sisse ärä uppunu üttigi. Ei siin ole vaja akate liiti leoteme."

Muidugi, proua Helmi oli jällegi liiale läinud, sellest sai ta isegi aru. Ei olnud ju põhjust siin erilise mustuse üle nuriseda, talu värk ikka talu värk. Mitte nii nagu üks Metstoa perenaine oli ütelnud, kui murdeuurimise ootarbel sinna läkitatud tudeng enam välja ei kannatanud ja ise panni pesema asus, et „mis sa sest pannist mõset, ega taga muud ei ole tet ku süvvä." Ei, kaugeltki nii hull ei olnud lugu siin. Põrandad olid siin alati valged, lauad küüritud, tagatoas linadki laudadel ja kruusides toomingavõi sirelioksi. Muidugi oli tolmu, oli ämblikuvõrke, olid rehetoas nõgised parred, oli õues heinapepri. Selles seisabki talu võlu, selles spetsiaalses sõnniku-, heina-, põhja- ja suitsulehkade segus, nagu ühel õigel talu sahvrelgi peab olema oma lõhn. Jah, proua Helmi oli läinud liiale — ja see ei tulnud temale mitte kasuks.

„Rutaka töö on rumal," — „Enne mõtle, siis ütle" ja teisi taolisi vanasõnu läbis proua Helmi väsinud pead, kui ta päevase töö ja viperuste üle õhtul oma toas järele mõtles. Ometigi sai ta järgnevail päevil ikka uute ja uute rumalustega hakkama.

Proua Helmi toa üks aken avanes rohuaeda, teine aga maja taha, kus suure kompostihunniku ümber kasvas lopsakaid nõgeseid ja angervaksu. See majatagune neitsilikult puutumata ja metsik maalapike panigi nüüd linnaproua fantaasia liikuma.

Proua Helmil oli viga, nagu enamuses elust hellitatud ja sõpradest ümbritsetud inimestel, muutuda ruttu ja pealetükkivalt usaldavaks ja lobisevalt intiimseks. Liiga visa oli ta taipama ja liiga kerge unustama temale tehtud kibedaid märkusi ja tõrjuvaid vihjeid. Ja kui täna perenaine köögis talle lahkemini naeratas, tuli ta kohe täis vaimustust oma plaaniga välja.

„Oi, perenaine, maaelu on ikka tore küll!"

„Või tore?"

„Jah, ikka üks terve ja loomulik olemine. Mõtle, olla looja, kujundada maastikku oma idee järgi. Külvata ja näha võrsumas elu. Oi, mina tahaksin küll taluperenaine olla."

Perenaine muigas. Ta vaatas proua Helmi peeni randmeid ja sõrmi lakitud küüntega, pediküürituid varbaid ja kergeit jumestatud huuli. See jutt tundus talle ülmselt pentsik.

„Teate mis," jatkas proua Helmi õhinal, „mina hakkan ka maad kaevama. Toa taha saaks tore lilleaed. Mul on seemneid. Sõbrannade käest saaksin ka. Mul on üks tuttav aednik. Roose võiks kasvatada. Tõsijutt. Seal toa taga peaks olema hea maa. Mis teie perenaine, arvate, kas seal on rammus maa?"

„Küllap sääl ramus om. Terve pere käib sääl maad ramutemän."

„Ainult see sõnnikuhunnik tuleks mujale vedada."

„Nõndakava ku mia mälete om see kompostikuhi alati sääl seisnu," vastas perenaine juba tõsisema häälega.

„Oh, see on lihtne asi," vatras proua Helmi edasi, „ma võin selle ise ära talli juure vedada, kui hobuse saan. Kas ma saan täna hobuse?"

„Obese om tööl, ei obestel ole aiga."

„Oh, sellega ei lähe palju aega," jäi proua ikka oma juure. Proua Helmi oli oma mõttest nii vaimustatud, et ta peremehele juba väravasse vastu läks, kui see nurmelt hobustega lõunale tuli.

„Praegu küll obese tahave puhate," ütles peremees, „aga ma vii selle komposti mõni päe esi muist õunapuie pääle, muist tubaku-maa pääle, sis võit sinna lille tetä. Aga kanadega tuleb sul küll nuhtlus, nee siblive sul kik üles."

Proua Helmi jäi ootama, kunas peremehel aega jatkub tema soovi täita. Ootas päeva, ootas teise, ootas kolmanda ja neljanda — aga peremees ei teinud asjast väljagi. Oleks ta aimanud, missugune omavaheline pahandus peremehel-perenaisel selle kavatsetava lilleaia pärast oli, kus perenaine isegi pisarad appi oli võtnud, siis ei oleks ta peremeest enam poole sõnagagi tülitanud

„Mia lää adraga ärä mõtsa, ei mia tää kodutsest värgist midägi. Kae Liisage õiende." lõpetas peremees jutu.

Sedamoodi jäigi Tondimärdi talus iluaed rajamata. Ainult korra veel tuletas perenaine seda asja meele, kui loomad karjatanumalt pöördusid kompostihunniku ümber kasvavat lopsakat rohtu nälpima.

„Hoi, Jürka, aa elaje säält kähku mineme, sääl ju mede proua roosiaid."

Ilusad on suvised öed täis tuhandeid lõhnahoovusi ja salapäraseid häälitsusi. Ei kustu veel eha õhetus, kui juba koit oma punava pale tõstab. Istus proua Helmi kaua aias rõdutrepil ja andus suveöö võludele. Leidis isegi päevatööst väsinud peremees mahti õhtuti aeda astuda. Käis ringi rohtunud kõnniteedel, koputas mesipuid, tõstis siitsealt mõne kuivanud rao aia taha ja istus viimaks linnaproua kõrvale trepikivile.

„Mul on siin ikka nii ebamugav olla," kurtis proua Helmi, „tunnen end nii üleliigsena. Tööd mulle midagi ei anta..."

„Mis töötegija sina ka olet," taksseeris peremees teda pika pilguga ülalt alla.

„A tule omuku miuge taga mõtsa."

„Metsa?" imestas proua Helmi kohkunult.

„Mede pool ütelts sedäsi, et mõtsa. Kesänurme vedruteme."

„Oi peremees, ei ma saa kodunt kaugele minna mul väikesed lapsed. Aga koduseid töid võiksin küll teha, näiteks tube kraamida, süüa teha..."

„Aga lehmi sa lüssä ei mõista?"

„Ei mõista küll, aga ma võin õppida. Tõusen juba homme hommikul vara üles ja lähen lauta. Kui ma koduste töödega toime saaksin, pääseks perenaine põllule."

„Ju ta sedäsi ole- hää küll," jäi peremees nõusse

Rahuliku meelega ja rõõmsa südamega uinus proua Helmi sel õhtul magama. Ja ta ei unustanud äratuskella üles keeramata, et selle täriseva marsi saatel galopeerida uude päeva nüüd juba täies töörakmes.

Oleks ta vaeseke aimanudki kuidas...

Sõjakirjasaatja Heinz Baums

KULTUURIELU

Kunstnikud esinevad Raplas

Laupäeval, 5. augustil, korraldab oopersilaulja Eedo Karrisoo Raplas kontserdi, kus peale nimetatu on kaastegevad veel prof. Artur Lemba ja August Karjus.

Kava on koostatud kodu- ja välismaiste heliloojate loomingust, mis oma siskult peaks paskuma kuulajaile kunstilist meelelahutust.

500 ettekannet Wagneri muusika kohta

Bremeni Põhjamaa Kunstiülikooli Wagneri muusika õppetooli õppejõud dr. Curt Zimmermann esines hiljuti sõjaväele 500. ettekandega Wagneri muusikast.

Dr. Zimmermann on kõigiti püüdnud täita Führeri isiklikku korraldust tutvustada Wagneri muusikat kõigile rahvakihtidele. Tsiviilkuulajaile on seni peetud umbes 200 ettekannet.

„Keskel seisab päike"

Fritz Meichnerilt Müncheni on ilmunud kuulsa astronoomi Nikolaus Kopernikuse elu käsitlev jutustus „Keskel seisab päike".

Mozarti noorima poja sajandaks sünnipäevaks

Asja mõõdus Karlsbadis pidulik mälestusaktus seal surnud Mozarti noorimale pojale Wolfgang Amadeus Mozartile. Wolfgang Amadeus Mozart junior oli pianistiks välja koolitatud, veetes mitmeid aastaid muusikaõpetajana ja dirigendina algul Lvovis, hiljem Viinis. Nagu ta kuulus isagi, on ka W. A. Mozart noorem tegutsenud komponistina. Ometi pole ta suutnud saavutada seda taset, mis on omane tema kuulsale isale.

Austusavaldusi flaami suurkirjanikule Cyriel Verschaevele

Lisaks flaami tuntud kirjaniku Cyriel Verschaeve 70-nda sünnipäeva pidustustele on Jena Friedrich Schilleri nimeline ülikool nimetanud oma endise õpilase Verschaeve ülikooli auliikmeks.

12-frangine amati-viiul

Neuenburgis, Šveitsi samanimelise kantoni pealinnas, on keegi tundmatu muusik omandanud kolleltki vanalt proualt kuulsa imeviiuli 12 frangi eest. Maimitud viiul kuulub nimelt Cremona amati-viiulite hulka ja tema tõeliseks hinnaks on vähimalt 80 000 franki.

Taani uus joonisfilm linastusel

Äsja valmis Taanis pärast kolmeaastast pingerohket töötd kavatsetav joonisfilm „Tulestütaja", mis on filmitud Anderseni samanimesile muinasjutu aineil. Filmiks on kasutatud poolteist miljonit üksikjoonist seitsmekümnelt tuntud joonistajalt.

Belgia-Kongo muusikainstrumente Münchenis

Hiljuti on Müncheni linna muusikainstrumentide kogu saanud 150 instrumenti Belgia-Kongost. Nende hulgas leidub ka bakuba-neegrite haruldasi trumme. Teatavasti kuuluvad mainitud neegrid Aafrika parimate puunikerdajate hulka.

Francesco Guardi monograafia

Anton Schrolli kirjastuselt Viinis ilmub lähemal ajal kunstnike monograafiate seerias Max Goeringi teos „Francesco Guardi monograafia", mis käsitab tuntud Veneetsia maalikunstniku elu ja loomingut.

Kunstlik päevavalgus

Saksa valgustustehnikal on õnnestunud luua valgusallikad, millede valgustustihedus võrdub päikese omale. Selle tiheduse mõõdupuuks on nn. „stilb", mida arvutatakse küünlates ja valguspinna ruutsentimeetrites. Päikese valgustustihedus on 150 000 stilbi, tavaliste hõõglampide oma aga ainult 500—1000 stilbi. Eriliste kaarlampide valgustustihedus on ulatunud ka kuni kahe kolmandikuni päikese omast, kuid nende käsitamine on alati olnud väga tülikas, — on tulnud sagedasti vahetada sütt ja puhastada lambi sisemust.

Nüüd on Bunseni elektrivalgustusühingu (Osram) inseneridel õnnestunud valmistada pirnikujulised kõrgsurve gaasilambid kvartsist ümbrikuga, millede valgustustihedus tõuseb 10 000—150 000 stilbini. Vastupidiselt klaasile suudab kvarts ümbrikuna vastu panna gaasi survele lambi sisemuses, sest gaasi ja elavhõbeda „auramisel" lambis tekkiv surve ulatub 20—80 atmosfäärini. Kvartsist pirnidesse on juhitud kaks wolframelektroodi, millede vahel põleb valgustuskaar 7000—10 000-kraadise temperatuuriga. Uusi lampe valmistatakse 60—2000 vati suuruses ja neid on sama lihtne käsitada kui tavalisi hõõgpirne.

Uus leiutis raadio alal

Stereomikroskoobi leiutaja, Soome professor Vilska teatas ajakirjandusele, et ta on avastanud uue meetodi raadiokuulamiseks ilma elektrivooluta. Tegemist on raadiokuulamisega kahekordse antennsüsteemi abil, kusjuures tavalise kristallivastuvõtjaga saab vabalt kuulata ka kaugemaid välismaa saatjaid.

Soome ringhääling määras uue leiutise uurimiseks komisjoni ja soovitab, et seda lihtsat meetodit, mida prof. Vilska pikemalt kirjeldas ajakirjandusele, omalt poolt proovikski ja veelgi arendaksid ka asjaarmastajad.

Peatoimetaja A. Oinas
Peasekretariaat H. Laanest
Väljaandja Kirjastus „Eesti Ajaleht"
Trükitud Majandus- ja Rahaministrieki trükimõ trükikõttiste (end. Tall. Eesti Kirjastus-Ühisuse trükikoja)

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU AR